

Implemented by

Unaprjeđenje učešća organizacija civilnog
društva u mehanizmima upućivanja
MARRI Učesnica
Praktični vodič

Pripremljeno od strane Međunarodnog centra za razvoj migracione politike, Beč – Austrija, unutar okvira Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) Regionalni Projekta Prevencije i borbe protiv trgovine ljudskim bićima na Zapadnom Balkanu - "PaCT", a po nalogu Nemačkog federalnog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ)

Mart 2022 Međunarodni centar za razvoj migracione politike | Mart 2022

Autor: Edgar Federzoni dos Santos, ICMPD Program za borbu protiv trgovine ljudima

ICMPD Tim: Sanja Milenković Bojađieva, Melita Gruevska Graham, Ivanka Hainzl, Edgar Federzoni dos Santos, Elena Petreska.

GIZ Team: Michael Samec, Vesna Vujovic Prizmic, Svetlana Zdravkovska, Martin Hiebsch, Jan-Hendrik Dannheisig.

MARRI Tim: Sashko Kocev, Aleksandar Todosiev.

Međunarodni centar za razvoj migracione politike (ICMPD)
Gonzagagasse 1
A-1010 Vienna
Austria
www.icmpd.org

Međunarodni centar za razvoj migracione politike

Sva prava zadržana. Nijedan dio ove publikacije ne može se reproducovati, kopirati ili prenositi u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronski ili mehanički, uključujući fotokopiranje, snimanje ili uz korišćenje bilo kojeg sistema za skladištenje i pronalaženje informacija, bez dozvole vlasnika autorskih prava. Sadržaj ove publikacije može se koristiti za obrazovne i druge nekomercijalne svrhe, pod uslovom da ICMPD bude obaviješten o svrsi upotrebe i da svaka takva upotreba bude praćena navođenjem izvora.

ICMPD garantuje GIZ-u neopoziva, neekskluzivna i prenosiva prava na upotrebu ove publikacije u svim oblastima i područjima, uključujući njeno procesuiranje i prevod i upotrebu u elektronskim medijima. GIZ ima pravo da trećim licima dodjeli jednostavna podkorisnička prava na ovu publikaciju.

Ova publikacija je omogućena uz podršku koju je pružio Regionalni Projekat Prevencije i borbe protiv trgovine ljudskim bićima na Zapadnom Balkanu - 'PaCT' koji je sproveo Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit (GIZ), a po nalogu Nemačkog saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ) u saradnji sa Regionalnom inicijativom za migracije, azil i izbjeglice (MARRI).

Sadržaji ove publikacije su jedinstveno vlasništvo ICMPD i ne odražavaju stavove GIZ, BMZ ili MARRI.

Dizajn: 360° Communication Jürgen Henning

Štampa: Datapons DOOEL

Tabela sadržaja

Uvod i osnovne informacije.....	8
Struktura pristupa	10
Metodologija	11
Postojeće prakse i procedure saradnje između organa vlasti i OCD u okviru NRM-a u regionu.....	13
Vodeći principi.....	19
I DIO: Metode, uputstva, alati i dobre prakse za javne organe	22
1. Planiranje uključivanja OCD	22
2. Uključivanje OCD u organizaciju i sprovođenje aktivnosti	29
3. Uključivanje OCD u monitoringu i evaluaciji NRM-a	35
II DIO: Metode, uputstva, alati i dobre prakse za organizacije civilnog društva	38
1. Zalaganje za više.....	38
2. Veće umrežavanje.....	46
DIO III: Metode, uputstva, alati i dobre prakse za zajednički rad javnih vlasti i OCD.....	52
Sekundarno (desk) istraživanje i bibliografija	58
ALAT 2: Kriterijumi za licenciranje OCD – Primjer	61
ALAT 3: Poziv za ponude	62
ALAT 4: Matrica za rješavanje problema	69
ALAT 5: Process guide/ SWOT analysis	71

Skraćenice

ATP	Program ICMPD-a za borbu protiv trgovine ljudima (Anti-Trafficking Programme of ICMPD)
CoE	Savjet Evrope (Council of Europe)
CSO (OCD)	Organizacija civilnog društva (Civil Society Organisation)
ICMPD	Međunarodni centar za razvoj migracione politike (International Centre for Migration Policy Development)
MARRI	Regionalna incijativa za migracije, azil i izbeglice (Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative)
MoU	Memorandum o razumijevanju (Memorandum of Understanding)
NVO	Nevladina organizacija (Non-Governmental Organisation)
NRM	Mehanizmi za upućivanje (Referral Mechanism)
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe (Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju)
THB	Trgovina ljudima (Trafficking in Human Beings)
UN	Ujedinjene nacije (The United Nations)
UNODC	Kancelarija Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal (United Nations Office on Drugs and Crime)
UNTOC	Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (United Nations Convention against Transnational Organized Crime)

Uvod i osnovne informacije

Kako bi se osigurala sveobuhvatna i efikasna pomoć i zaštita žrtvama trgovine ljudima, iskustvo je pokazalo da su od ključne važnosti institucionalizovani okviri saradnje koji uključuju sve relevantne vladine i nevladine aktere. Ovakvi institucionalizovani okviri saradnje trebali bi se fokusirati na upravljanje pojedinačnim slučajevima trgovine ljudima i pokrivati čitav niz mjera vezanih za slučajeve, od identifikacije, pomoći i zaštite, učešća i podrške tokom pravnog postupka i pravnog obeštećenja, do povratka/preseljenja i ili socijalnog uključivanja žrtve na njihovom odredištu, porijeklu ili negdje drugdje. Iako su institucionalizovani, ovi sistemi moraju istovremeno biti fleksibilni da odgovore na individualne okolnosti i potrebe žrtava krivičnih djela trgovine ljudima. Kako su mnogi slučajevi trgovine ljudima transnacionalni, ključno je da postoje ne samo domaći, već i prekogranični mehanizmi upućivanja (referalni mehanizmi), pomoći i podrške, kao i da se poštuje zaštita ličnih podataka i privatnosti žrtava.

Tokom protekle dvije djecenije, šest Učešnica¹ Regionalne inicijative za migracije, azil i izbeglice (MARRI) - Albanija, Sjeverna Makedonija, Bosna i Hercegovina (BiH), Srbija, Crna Gora, Kosovo* postepeno su uvodile značajne i pozitivne promjene u njihov opšti okvir za borbu protiv trgovine ljudima (THB). Svaki MARRI Učešnik razvio je širok spektar i sveobuhvatan zakonodavni i operativni instrumenti za borbu protiv trgovine ljudim; uključujući domaći referalni mehanizam (NRMs)² i transnacionalne referalne mehanizme (TRMs) za identifikaciju, pomoć i upućivanje žrtava trgovine ljudima. NRM u MARRI Učešnici su uspostavljeni u protekloj djeceniji (Albanija - 2005., Sjeverna Makedonija - 2008., BiH - 2003., Srbija - 2001., Crna Gora - 2007. i Kosovo* - 2008.)³, funkcionišu kao kooperativni okviri između vladinih i nevladinih aktera i obuhvataju Standardne operativne procedure (SOP) za identifikaciju, upućivanje i pomoć žrtvama trgovine ljudima.

S obzirom na složenost krivičnog dijela trgovine ljudima i odgovora na njega, koordinisani odgovor svih ključnih nosilaca aktivnosti je od najveće važnosti za uspjeh politika po tom pitanju. Dakle, saradnja između zvaničnika i nevladinih pružalaca usluga je suštinska karakteristika. Kao takvi, NRM u regionu uključuju organizacije civilnog društva (OCD) u svoje programske aktivnosti i ciljeve.

Međutim, vlade su te koje imaju vlasništvo i primarnu odgovornost za pokretanje, razvoj, usvajanje i implementaciju svih javnih politika. Ne dovodeći u pitanje gore navedeno, OCD su dopunske i komplementarne vladinom mandatu, jer mogu posjedovati informacije, podatke, stručnost, infrastrukturu ili alate i mehanizme vrijedne za sprovođenje NRM. Slično tome, saradnja OCD sa vladinim tijelima u vezi sa trgovinom ljudima podržava ove poslednje u njihovoj neophodnoj i nezamenljivoj ulozi u borbi protiv kriminala. Koordinacija sa OCD je, u stvari, sastavni element i za NRM i za THB.

¹ U skladu sa MARRI pravilima komunikacije, termin "Učešnica" se koristi umjesto "država". Termin se odnosi na MARRI Učešnica/e (tj. Potrebe Učešnica, nivo Učešnica, itd)

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

² Odnosi se na koncept koji je OEBS/ODIHR razvio 2004. godine u *National Referral Mechanisms - Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook*, and updated in 2022 in *National Referral Mechanisms - Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook – Second Edition*.

³ Different & Equal (2020), *Analysis and mapping of Referral Mechanisms to protect victims of trafficking in human beings in the six MARRI Participants*.

Ovaj dokument predstavlja pristup **poboljšanom učešću OCD u NRM MARRI Učešnica**. Razvijen je na osnovu nalaza izvještaja *Analiza i mapiranje mehanizama upućivanja za zaštitu žrtava trgovine ljudima u šest MARRI Učešnica*⁴, prema kojima bi se implementacija NRM-a mogla poboljšati u smislu saradnje OCD i vlade. Navedeni izvještaj navodi sljedeće:

- Pružanje usluga je neuravnoteženo i uglavnom ga sprovode OCD, uprkos tome što vlada snosi krajnju odgovornost za njih.
- OCD ne dobijaju dovoljno sredstava za vođenje svojih operacija i sprovođenje aktivnosti predviđenih za njih u NRM.
- Sredstva za zaštitu i usluge upućivanja nijesu pravilno institucionalizovana i dodijeljena za uključivanje OCD-a proporcionalno njihovom obimu posla.
- Uloge i odgovornosti između vlade i OCD nijesu dobro utvrđene ili jasno podijeljene u NRM.
- Vlade se suočavaju sa izazovima u kontinuiranoj procjeni kapaciteta, praksi i standarda OCD kako bi odlučile koje će uključiti i u kojoj mjeri.

Dakle, **opšti cilj** ovog pristupa je jačanje učešća OCD u NRM-ima kroz bolje usklađivanje organizacionih sposobnosti, povećanje efikasnosti koordinacije i optimizaciju raspodjele resursa.

Građansko učešće je definisano za potrebe ovih smjernica u skladu sa definicijom Savjeta Evrope, koja se odnosi na nevladine organizacije i „organizovano civilno društvo uključujući dobrovoljne grupe, neprofitne organizacije, udruženja, fondacije, dobrovorne organizacije, kao i geografske ili zajednice zasnovane na interesima i grupa za zastupanje”⁵ koje su aktivno uključene u borbu protiv trgovine ljudima i/ili pružanje usluga žrtvama, kao i osobama koje su u opasnosti od eksploracije.

Kome je namijenjen?

Dokument je posvećen profesionalcima i praktičarima za borbu protiv trgovine ljudima u MARRI regionu i šire, posebno članovima NRM-a: socijalnim radnicima, službenicima za sprovođenje zakona, zdravstvenim radnicima, psihologima i savjetnicima, specijalistima za zaštitu djece, advokatima itd. Indirektno, targetira zainteresovane strane koje nijesu zvanični članovi NRM-a, ali sarađuju sa NRM-ima, kao što su nastavnici i školski administratori, stručni treneri, savjetnici za posao itd. Konačno, pristup bi takođe mogao biti koristan za kreatore politika i članove koordinacionih struktura za borbu protiv trgovine ljudima, koje sarađuju sa NRM-ima zbog prirode svoga posla.

⁴ Different & Equal (2020), *Analysis and mapping of Referral Mechanisms to protect victims of trafficking in human beings in the six MARRI Participants*.

⁵ CoE (2019), *Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process*.

Pružanje usluga

Alati

Metode

Dobre prakse

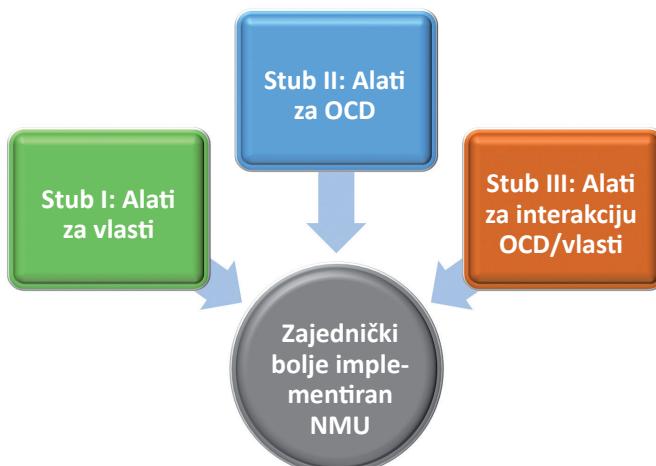
Kako ga upotrebljavati?

Ovo je neobavezujući dokument i profesionalci ga mogu koristiti u svom svakodnevnom radu primjenom jedne ili više od predstavljenih metoda, uputstava, alata i dobrih praksi, zavisno od svog interesovanja i potreba. Daje pregled ključnih pitanja i strukturalnih i institucionalnih izazova u uspostavljanju kanala komunikacije i saradnje među profesionalcima i praktičarima u borbi protiv trgovine ljudima u MARRI regionu i nudi konkretnе i praktične smjernice o tome kako se identifikovane barijere i izazovi mogu riješiti.

Struktura pristupa

Pristup se zasniva na uspostavljenim procesima i praksama u MARRI oblasti, ali takođe uključuje međunarodnu ekspertizu.

Pristup je trostruki. Prvi stub pruža učesnicima realne metode za povećanje angažovanja OCD u NRM-ima i korišćenje njihove postojeće infrastrukture i znanja, kao i za poboljšanje praćenja OCD i usklađenosti sa standardima. Drugi stub pruža podršku OCD da promovišu pravično javno finansiranje i učešće u kreiranju politika. Konačno, treći stub podstiče interoperabilnost između OCD i vlada promovišući saradnju i zalažući se za međusobnu komplementarnost.

Slika 1: Struktura

Ovi stubovi služe kao osnovna načela Pristupa i imaju cilj da obuhvate sve stekholdere neophodne za postizanje ciljeva i stvaranje uravnoteženih ishoda. Kao rezultat toga, i OCD i javne institucije treba da imaju procedure i alate neophodne za kolaborativno kreiranje i pravedno sproveđenje NRM-ova.

Pristup se sastoji od sljedećih strukturnih elemenata:

- Metodologija;
- Postojeće prakse i procedure saradnje između javnih vlasti i OCD u okviru NRM-a u regionu;
- Vodeći principi – osnove;
- DIO I - Metode, uputstva, alati i dobre prakse za javne organe;
- DIO II - Metode, uputstva, alati i dobre prakse za OCD;
- DIO III - Metode, uputstva, alati i dobre prakse za zajednički rad organa vlasti i OCD.

Metodologija

Pristup predstavljen u ovom dokumentu dio je serije **praktičnih pristupa**, razvijenih od strane Programa za borbu protiv trgovine ljudima (ATP) ICMPD-a u okviru projekta „Razvoj Pristupa za unaprjeđenje funkcionalnosti mehanizama za upućivanje (NRM) kod MARRI Učesnica“. Ovaj Vodič ima zadatak da olakša postojeće izazove i praznine u uključivanju preživjelih u odgovoru na borbu protiv trgovine ljudima.

ATP je koristio sveobuhvatnu metodologiju za razvoj svih praktičnih pristupa.

Sekundarna (Desk) istraživanja

Sekundarno (Desk) istraživanje je obuhvatalo prikupljanje i analizu relevantnih informacija za razvoj četiri praktična pristupa. Istraženi su i pregledani različiti izvori koji su relevantni za četiri teme Pristupa:

- Postojeći međunarodni pravni i politički izvori.
- Publikacije, izvještaji, akademska istraživanja, smjernice, preporuke itd.
- Aktuelne međunarodne inicijative i razvoj.
- Postojeće prakse u MARRI Učesnicama i šire.

Terensko istraživanje

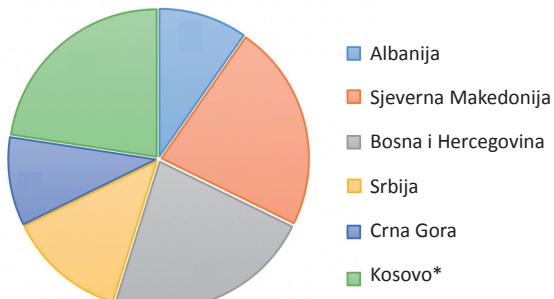
Stručni tim ICMPD-a razvio je **upitnik** koji pokriva četiri tematska područja pristupa. Njegov cilj je bio da prikupi dodatne informacije i postojeće prakse MARRI Učesnica. Upitnik je proslijeđen imenovanim vladinim i nevladinim organima (koordinatorima NRM i drugim NRM akterima). Upitnik je preveden na srpski/bosanski/crнogorski, makedonski i albanski jezik i poslat prema 56 identifikovanih aktera u borbi protiv trgovine ljudima – profesionalaca u regionu, objema stranama koje su nominovane kao kontakt osobe u projektu, kao i drugim relevantnim profesionalcima. Tim je dobio **ukupno 31** odgovor na upitnik - **tri** iz Albanije, **sedam** iz Bosne i Hercegovine, **sedam** sa Kosova*, **tri** iz Crne Gore, **sedam** iz Sjeverne Makedonije i **četiri** iz Srbije.

Osim toga, obavljeno je nekoliko **konsultacija** sa odabranim međunarodnim partnerima aktivnim na teme pristupa. Cilj konsultacija je bio da se pruži dodatni uvid u prikupljanje detaljnih i konkretnih informacija relevantnih za pristupe.

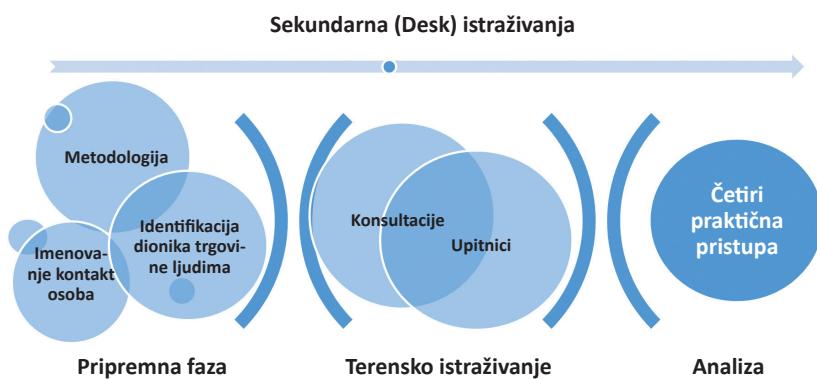
* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Analiza informacija i izrada pristupa

Nalazi zasnovani na informacijama prikupljenim kroz upitnike su analizirani i kombinovani sa nalazima sekundarnog (desk) istraživanja. Oni su korišćeni kao osnova za razvoj četiri praktična pristupa. U razvoju pristupa uzeti su u obzir postojeći međunarodni standardi i smjernice za uključivanje preživjelih, angažovanje OCD i poboljšanu saradnju i komunikaciju između zainteresovanih strana.

Slika 2: Odgovori dobiveni od MARRI Učesnica

Slika 3: Proces razvoja praktičnih pristupa.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Postojeće prakse i procedure saradnje između organa vlasti i OCD u okviru NRM-a u regionu

U Albaniji⁶, nevladine organizacije specijalizovane za pružanje pomoći žrtvama trgovine ljudima su punopravni članovi NRM-a od 2005. godine, a nadležnog organa od 2014. Oni su uključeni u prvu identifikaciju žrtava trgovine ljudima. Albanske vlasti su pokušale da uključe specijalizovane nevladine organizacije (NVO) u kreiranje strategija za borbu protiv trgovine ljudima. U tom cilju, Kancelarija koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima (ONAC) poziva predstavnike nevladinih organizacija na događaje i debate o trgovini ljudima. Pored toga, nevladine organizacije su aktivne u inicijativama za obuku esencijalnog osoblja. 2014. godine, Koordinator za borbu protiv trgovine ljudima je osnovao savjetodavni odbor NVO koji se bavi radom protiv trgovine ljudima, kako bi se formalizovalo partnerstvo sa nevladinim organizacijama. Ovaj savjetodavni odbor ima za cilj da sprovodi nezavisne preglede ONAC-ovih napora u borbi protiv trgovine ljudima i daje prijedloge agenciji. To takođe znači da OCD zvanično pomaže vlastima u identifikaciji žrtava. Konačno, od 2018. NRM-u su dodata dva nova člana koji predstavljaju civilno društvo: Fondacija Mery Ward Loreto i Terre des Hommes⁷.

U Bosni i Hercegovini,⁸ vlasti smatraju da je efikasno razvijena saradnja sa civilnim društvom u borbi protiv trgovine ljudima. Predstavnici specijalizovanih nevladinih organizacija uključeni su u multidisciplinarne strukture na nivou vlade, entiteta i distrikta (Monitoring tim u Savjetu ministara i regionalni monitoring timovi). Prilikom izrade politika i akcionih planova za borbu protiv trgovine ljudima kontaktiraju se specijalizovane nevladine organizacije. Pored toga, NVO aktivno učestvuju u javnim debatama o neophodnim reformama zakonodavstva. Predstavnici nevladinih organizacija priznali su širinu svoje saradnje sa vlastima, uključujući i agencije za sprovođenje zakona. Sindikati, s druge strane, nijesu toliko uključeni u borbu protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini. *“Krajem 2018. godine Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine pokrenulo je inicijativu za rekonstrukciju regionalnih monitoring timova za borbu protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini. Timove, odnosno koordinator, predvode predstavnici ministarstava unutrašnjih poslova i policije Brčko distrikta BiH. Zadaci Koordinacionih timova su obavljanje stručnih, operativnih i administrativno-tehničkih poslova na jačanju funkcionalnih veza i saradnje nadležnih organa i nevladinih organizacija koje sprovode aktivnosti iz svoje nadležnosti u cilju suzbijanja i sprječavanja trgovine ljudima”*⁹.

⁶ GRETA (2016). *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Albania*. Strasbourg.

⁷ GRETA (2020). *Evaluation Report – Albania: Third evaluation round*. Strasbourg.

⁸ GRETA (2017). *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Bosnia and Herzegovina*. Strasbourg.

⁹ GRETA (2020). *Reply from Bosnia and Herzegovina to the Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties: Third evaluation round*. Strasbourg.

Na Kosovu*¹⁰, NVO aktivno učestvuju u naporima u borbi protiv trgovine ljudima doprinoseći razvoju strategija i akcionalih planova za borbu protiv trgovine ljudima, sproveđenjem akcija, sproveđenjem istraživanja, uključenjem u lanac upućivanja i pružanja usluga žrtvama i organizovanjem aktivnosti za podizanje svijesti i obuke.

U Crnoj Gori¹¹, potpisani su brojni Memorandumi o razumijevanju od strane nevladinih i međunarodnih organizacija, uključujući Crveni krst Crne Gore. Prema navodima vlasti, ključne nevladine organizacije kontaktiraju se tokom faze razvoja strateških inicijativa u vezi sa borbom protiv trgovine ljudima, posebno NRM. Pored toga, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i NVO Centar za romske inicijative potpisali su Memorandum o razumijevanju (MoU) u oblastima prevencije nasilja u porodici, prevencije djece i privrijemenih brakova. Koordinator za sprječavanje trgovine ljudima predsjedava Radnom grupom za praćenje implementacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima, koju čine članovi ključnih ministarstava, agencija za sproveđenje zakona, suda i stranih organizacija sa sjedištem u Crnoj Gori. Od 2013. godine, jedna NVO je priznata kao punopravni član Radne grupe nakon zahtjeva za iskazivanje interesa NVO za pridruživanje Grupi. Osim toga, „civilno društvo, uključujući nevladine organizacije, sindikate, organizacije dijaspore i organizacije poslodavaca, igra vitalnu ulogu u omogućavanju žrtvama trgovine ljudima da traže odštetu i drugu pravnu pomoć“¹².

U Sjevernoj Makedoniji¹³, OCD su ključne za napore u borbi protiv trgovine ljudima. Nevladine organizacije Open Gate/La Strada, „Za srećno djetinstvo“, nevladina inicijativa za jednakе mogućnosti SEMPER i „Jednaki pristup“ nastavljaju da budu uključene u napore protiv trgovine ljudima. Rad Komisije za trgovinu ljudima podržava brojne nevladine organizacije preko njenog Sekretarijata i podgrupe za trgovinu djecom. Ministarstvo rada i socijalne politike potpisalo je Memorandum o razumijevanju sa nevladnim organizacijama, kao što su Otvorena kapija/La Strada i „Za srećno djetinstvo“, prema kojem će ove organizacije pružati pravnu, medicinsku i psihološku pomoć žrtvama smještenim u vladinim skloništima. Pored toga, u nekim situacijama nevladine organizacije u okviru zajedničkih mobilnih timova pružaju primarnu pravnu pomoć potencijalnim žrtvama trgovine ljudima¹⁴. Konačno, široka radna grupa sastavljena od predstavnika zainteresovanih (vladinih i nevladinih organizacija), međunarodnih i domaćih stručnjaka i akademskog osoblja izradila je nacrt teksta Zakona o krivičnom postupku kako bi žrtve stekle pravo na naknadu materijalne i ne-materijalne štete iz državnog fonda¹⁵.

¹⁰ GRETA (2016). *Report on the compliance of Kosovo with the standards of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*. Strasbourg.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

¹¹ GRETA (2016). *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Montenegro*. Strasbourg.

¹² GRETA (2021). *Evaluation Report – Montenegro: Third evaluation round*. Strasbourg.

¹³ GRETA (2018). *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by “the former Yugoslav Republic of Macedonia”*. Strasbourg.

¹⁴ GRETA (2021). *Reply from North Macedonia to the Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties – Third evaluation round*. Strasbourg.

¹⁵ Ibid.

U Srbiji¹⁶, specijalizovane nevladine organizacije su potpisale bilateralne sporazume o saradnji sa važnim zvaničnim organima koji se bave temom trgovine ljudima. Na primjer, Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima je sa Fondacijom Tijana Jurić sklopio ugovor o saradnji sa ciljem boljeg informisanja i senzibilizacije šire javnosti i podizanja opšte svijesti o problemu trgovine ljudima, posebno u odnosu na djecu i mlade. Pored toga, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i NVO Centar za romske inicijative potpisali su Memorandum o razumijevanju o saradnji u oblastima prevencije nasilja u porodici, djece, ranih i prinudnih brakova.

Akcioni plan koji prati novu Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima poziva na kreiranje i implementaciju paradigme formalizovane saradnje sa nevladnim organizacijama u borbi protiv trgovine ljudima. Strategija naglašava važnost učešća nevladinih organizacija kao ravnopravnih partnera u praćenju, izvještavanju i evaluaciji implementacije Strategije kroz imenovanje pet predstavnika. Raspisani je javni poziv nevladnim organizacijama za učešće u procesu praćenja, izvještavanja i ocjene implementacije Strategije.

Svi pružaoci usluga, uključujući nevladine organizacije, moraju biti licencirani ili imati akreditovane programe u skladu sa važećim podzakonskim aktima, u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti.

Sporazumi o saradnji između vlada i OCD

U terenskom istraživanju koje je ICMPD sproveo sa OCD, javnim zvaničnicima i (javnim i privatnim) međunarodnim organizacijama¹⁷, 22 od 23 ispitanika je odgovorilo da postoje različite vrste formalizovanih sporazuma ili partnerstava između OCD i vladinih institucija za implementaciju njihovih NRM-a. Zainteresovane strane su takođe opisali probleme praktične primjene uslova iz takvih sporazuma. OCD i vladine institucije su podjednako prepoznale široko rasprostranjenu formalizaciju sporazuma s jedne strane i poteškoće u njihovom sprovođenju, s druge strane. Većina nevladinih organizacija je priznala da se mnogi sporazumi ne poštuju. Nevladina organizacija u Bosni i Hercegovini je potvrdila da bi "formalizacija (saradnje) ojačala partnerstvo i doprinijela boljoj realizaciji zajedničkih ciljeva i borbi protiv trgovine ljudima". Slično, nevladine organizacije takođe potpisuju memorandume o razumijevanju kako bi ojačale svoje kapacitete za pružanje usluga, kao i da bi stekle jači glas pred vladinim institucijama kada pregovaraju zajedno. Jedna NVO iz Sjeverne Makedonije postavila je preduslov za sprovođenje sporazuma: „U praksi funkcionišu sporazumi između organizacija i javnih institucija u kojima je saradnja postavljena na ravnopravnoj osnovi“.

Ispitanici su opisali da postoje formalni sporazumi između vlada i OCD koje pružaju usluge žrtvama. Stoga su mehanizmi saradnje u obliku ugovora o pružanju usluga među najčešćim. Međunarodna organizacija u Bosni i Hercegovini objasnila je da, na primjer, „ministarstva obično potpisuju formalne sporazume sa nevladnim

¹⁶ GRETA (2018). *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Serbia*. Strasbourg.

¹⁷ Upitnik objašnjen u metodološkoj sekciji.

organizacijama za pružanje usluga stranim žrtvama, uključujući i smještaj u njihovim skloništima. Ostala ministarstva daju grantove OCD na godišnjem nivou za pružanje usluga domaćim žrtvama". Još jedna bosanska nevladina organizacija pokazuje kako funkcioniše njihova saradnja sa vladom: „(Nevladine organizacije su pozvane na) učešće u lokalnim koordinacionim timovima. Članovi se formalno imenuju od različitih zainteresovanih strana u NRM, kako za aktere iz vladinog sektora tako i za sektor civilnog društva. Učešće na lokalnom nivou podstiče praktičnost i operativnost politika na terenu, jer se one direktno bave zajednicama i pojedincima na koje se to odnosi.

Zvaničnici na Kosovu* su objasnili da „imaju sporazume sa OCD koji olakšavaju proces pružanja usluga sa finansijske i proceduralne tačke gledišta“. U Sjevernoj Makedoniji, NVO se složila da „Memorandum o razumijevanju sa ministarstvom omogućava regulisano i nesmetano sprovođenje aktivnosti“. Konačno, jedan zvaničnik u Srbiji je priznao da „imaju sporazume o saradnji sa organizacijama civilnog društva koje su specijalizovane za pružanje podrške žrtvama trgovine ljudima, koji se široko primenjuju i koji olakšavaju primjenu NRM-a. Oni se odnose na način komunikacije, razmjene informacija, međusobnog izvještavanja i upućivanja korisnika.“

Svi prikupljeni odgovori, uključujući, ali ne ograničavajući se na one prepisane iznad, ukazuju da je teško implementirati formalne sporazume o saradnji između vlada i OCD i da redovno ne ispunjavaju očekivanja, ali praksa pokazuje da je implementacija NRM ciljeva izrazito visoka i da je veća verovatnoća da će se ispuniti kad god ovi sporazumi uspiju. *Zbornik dobrih praksi sa Zapadnog Balkana i Austrije*, koji razvija ICMPD u 2022. godine, ponavlja nalaze istraživanja. Potvrđuje se da „prakse (sadržane u dokumentu) opisuju policijsku istragu trgovine ljudima usredsrijedenu na žrtve, koja je sprovedena u saradnji sa OCD, i kako to dovodi do bolje zaštite žrtava i većih stopa osuđujućih presuda“.

Finansiranje zajedničkih aktivnosti

Anketa sa akterima NRM-a koju je 2020. godine sprovela NVO Different and Equal (Različiti i Jednaki) pokazala je da je jedna od glavnih komplikacija za interakciju vlade i OCD unutar NRM-a „nejednak udio direktnе pomoći“, jer direktnu pomoć žrtvama pružaju uglavnom NVO koje ne dobijaju sredstva proporcionalna pruženim uslugama. Slično, ICMPD istraživanje je identifikovalo srodnna pitanja. Kosovska* nevladina organizacija je tvrdila da je „nestabilno finansiranje usluga žrtvama problem već dugi niz godina“. Jedna srpska nevladina organizacija složila se da će „bez odgovarajućeg finansiranja njihovi naporiti biti besmisleni“.

Međutim, vlasti u regionu ulažu ozbiljne napore da finansiraju suštinske aktivnosti. U Albaniji, jedna nevladina organizacija je priznala da „već postoji dobra praksa

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

finansiranja nevladinih organizacija koje upravljaju centrima za žrtve trgovine ljudima, ali ovu praksu treba poboljšati povećanjem finansiranja i promjenom oblika kako bi se obezbjedilo direktno i održivo finansiranje nevladinih organizacija koje su aktivne u borbi protiv trgovine ljudima sa posebnim skloništima za žrtve". U Sjevernoj Makedoniji, NVO je zabilježila sličan trend: „Postoji praksa da vlada jednom godišnje objavljuje poziv (za finansiranje) za OCD. Broj poziva, a posebno finansijska podrška je nedovoljna. Postoji i problem dodjele grantova OCD koje nemaju iskustva u ovoj oblasti ili kojima je ova aktivnost sporedna, umjesto da se podržavaju OCD koje rade godinama i imaju vidljive rezultate u prevenciji, zaštiti i pomoći žrtvama”.

U ovom kontekstu, 12 od 13 ispitanika u anketi se složilo da bi njihove usluge podrške žrtvama bile bolje i održivije, ako bi vlada održivo uspostavila redovne pozive za podnošenje prijedloga za finansiranje aktivnosti OCD potrebnih u okviru NRM. Jedna albanska organizacija složila se sa tim mehanizmom finansiranja za „način na koji je NRM sastavljen i funkcije ne mogu da obavljaju administrativne uloge kao što je finansiranje OCD“. Stoga, NRM moraju biti praćeni mogućnostima finansiranja. Na Kosovu*, jedno udruženje je saopštilo da se redovnim pozivima za finansiranje „otvaraju mogućnosti korišćenja resursa nekoliko nevladinih organizacija koje imaju kapacitet za direktnu pomoć žrtvama, što na kraju pruža bolju zaštitu samim žrtvama i podstiče sve potencijalne kako bi sistem funkcionisao i prijavio slučajevе trgovine ljudima“. Isto tako, iz fondacije u BiH su potvrdili da će to „olakšati proces podrške žrtvama, od njene identifikacije, smještaja u Sigurnu kuću, rada sa njima na reintegraciji u društvo, jer sve ove aktivnosti zahtijevaju angažovanje stručnog osoblja i neophodna su redovna sredstva (za ovu važnu NRM aktivnost)“.

Podjela uloga i odgovornosti

Svih šest MARRI Učesnica imaju neki oblik sistema upućivanja. Kao takav, u različitom stepenu, postoji formalno razumijevanje uloga i odgovornosti svake zainteresovane strane, bilo da su vladine ili nevladine. Među javnim institucijama, 14 od 15 ispitanika u anketi izjavilo je da dobro razumije svoju ulogu u odnosu na uloge OCD u okviru NRM. 12 od 13 javnih zvaničnika je takođe priznalo da dobro znaju o kapacitetima OCD i da ih koriste za optimizaciju implementacije NRM. U Bosni i Hercegovini, prema međunarodnoj vladinoj organizaciji, „OCD su uključene u lokalne koordinacione timove. Ovo im omogućava da budu uključeni u procese postavljanja i diskusije o politikama, preventivnim aktivnostima i koordinaciji. Međutim, ovi posljedni slučajevi su retki. OCD su uglavnom uključene u pružanje usluga žrtvama i obično su podizvodjači od strane vlade“.

Vlasti Sjeverne Makedonije „kontinuirano sarađuju sa nevladnim organizacijama koje su zaključile sporazume sa vladom u međuinstitucionalnom, međuresornom i multidisciplinarnom odgovoru vlade na fenomen trgovine ljudima“. To znači da postoji

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

više platformi na kojima i vlade i OCD komuniciraju, raspravljaju i donose odluke zajedno, te da je praksa institucionalizirana. S druge strane, mnoge zainteresovane strane tvrde da je podjela odgovornosti ispodprosječna. U Srbiji, „praksa pokazuje da, posebno centri za socijalni rad, kao referalni organi, koji su često uključeni u pružanje podrške žrtvama trgovine ljudima, nedovoljno koriste kapacitete OCD“, navode nadležni.

Među OCD, razmijevanje je slično. 10 od 12 ispitanika iz organizacija civilnog društva potvrdilo je da jasno znaju svoje uloge i odgovornosti unutar NRM-a u odnosu na vladine institucije. Uglavnom su rekli da su njihove funkcije zadovoljavajuće jasne kako je navedeno u NRM-u, uprkos potvrđivanju da bi dalje pojašnjenje i sprovođenje odgovornosti svakog pojedinca bilo preporučljivo kako bi se poboljšao odgovor na trgovinu ljudima.

Mnogi regionalni akteri su tvrdili da, uprkos zadovoljavajućem nivou podjele odgovornosti, neke zahtevaju reviziju zbog promjene trendova, procedura, sastava timova, itd. Jedna albanska OCD otkriva da „pružanje kvalitetnih usluga žrtvama trgovine ljudima zahtijeva brze i standardne odgovore usmjerene na potrebe žrtava. U tu svrhu potrebno je preispitati podjelu uloga i odgovornosti i njihovo pojašnjenje u dinamici sa navedenim predmetima i razvojem fenomena trgovine ljudima uopšte“. Jedna bosanska fondacija je predložila „bilo bi efikasno preraspodijeliti odgovornost u smislu podjele zadataka i odgovornosti, npr. Nevladine organizacije mogu dati izuzetan doprinos preventivnim aktivnostima, dok, na primjer, institucije kao što su agencije za sprovođenje zakona mogu bolje doprinijeti prikupljanju, analizi i razmjeni informacija“. U istom smislu, još jedna bosanska OCD potvrdila je da bi „bez obzira na dosadašnje pozitivno iskustvo, kontinuirano unapređenje partnerstva značilo i bolju podršku žrtvama“. To je zato što se fenomen trgovine ljudima, kao i njegovi počinioci, uvijek prilagođavaju i napreduju kako bi izbjegli postojeći odgovor, a politike borbe protiv trgovine ljudima, njihove zainteresovane strane i njihove uloge moraju se menjati istim tempom.

Interakcije vlade i OCD na terenu

Obje sfere, vlada i OCD, često pate od nedostatka resursa i kapaciteta da se nose sa širokim spektrom trgovine ljudima na terenu. U Albaniji, „vlasti odgovaraju (zadovoljavajuće na potrebe OCD), ali često dolazi do kašnjenja i ne daju se iscrpna rješenja za situaciju u navedenim predmetima. Na lokalnom nivou ima više poteškoća zbog nedostatka kapaciteta“, navodi jedna nevladina organizacija. Ipak, druga organizacija u Albaniji je tvrdila da „kada se aktivnosti sprovode zajednički, odgovor (vlade) (na njihove potrebe) je zadovoljavajući“.

U Bosni i Hercegovini interakcija na terenu dobro funkcioniše, kako navode iz lokalne fondacije, „za svaku potencijalno identifikovanu žrtvu kontaktiramo nadležni organ koji dalje sprovodi svoje aktivnosti u skladu sa procedurama i nadležnostima. Tokom studija iz oblasti trgovine ljudima, državne institucije odgovaraju na upite OCD i daju potrebne informacije“.

Fondacija iz Sjeverne Makedonije nadovezuje se na zajedničke napore i navodi da

„nadležnima dostavljaju obaveštenja sa SOS linije za prijavljene slučajeve trgovine ljudima, koji postupaju i intervenišu u skladu sa tim, kao i za povratno pravovremeno obavlještanje fondacije“. OCD i vlade takođe dobro sarađuju u drugim aktivnostima, osim direktnog pružanja usluga. Ipak, u Sjevernoj Makedoniji, druga organizacija ponavlja da kad god im je potrebna logistička podrška u organizovanju određenih aktivnosti (18. oktobar, Evropski dan borbe protiv trgovine ljudima, Svjetski dan borbe protiv trgovine ljudima, itd.); ili kad god im zatreba preporuka za obuku ili druge aktivnosti, uvijek je dobiju.

Vodeći principi

Interdisciplinarni pristup i koordinacija i saradnja između relevantnih aktera u borbi protiv trgovine ljudima, uključujući one koji učestvuju u mehanizmima upućivanja, istaknuti su kao jedan od vodećih principa u *Vodiču za praktičare za razvoj i praćenje odgovora na borbu protiv trgovine ljudima*¹⁹. Vodič integriše međunarodne i evropske standarde, kao i iskustvo ICMPD-a u savjetovanju i podršci vladama u njihovim naporima u borbi protiv trgovine ljudima u mnogim regionima širom svijeta. Princip je izričito integriran u ključne međunarodne dokumente o trgovini ljudima, kao što su Protokol UN²⁰ u borbi protiv trgovine ljudima i Konvencija Savjeta Europe (CoE)²¹ protiv trgovine ljudima. Interdisciplinarni pristup je veoma važan kako bi se postiglo vlasništvo države nad ukupnim odgovorom na borbu protiv trgovine ljudima, što znači da država preuzima puno učešće, nadležnost i odgovornost u definisanju ciljeva, sprovođenju aktivnosti i ostvarivanju predviđenih rezultata.²²

Interdisciplinarni pristup

Budući da je složena pojava, trgovina ljudima obuhvata različite oblasti – ljudska prava, migracije, javnu bezbjednost, organizovani kriminal, korupciju, rad, neravnopravne međunarodne ekonomski odnose, rodne nejednakosti, nasilje nad ženama, devojčicama i LGBTQI+ osobama, feminizaciju siromaštva, itd. Efikasne kontrastrategije moraju ih uzeti u obzir kako bi se pozabavile različitim aspektima trgovine ljudima. U tu svrhu, neophodan je „interdisciplinarni“ pristup, što znači da se znanje i stručnost različitih zainteresovanih strana i njihovih odgovarajućih metoda kombinuju kako bi se razvile mjere za prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima (npr. pravni instrumenti, obrazovne metode, društvena istraživanja, ekonomsko osnaživanje, psihološka pomoć, uloga medija itd.). Intervencije treba da budu osmišljene i implementirane tako da pokriju sve sektore društva (npr. pravosuđe, obrazovanje, tržište rada, itd.). Samo holistički pristup omogućava rješavanje svih aspekata trgovine ljudima u isto vrijeme.

19 ICMPD (2021), Developing and Monitoring National Anti-Trafficking Response. A Practitioner's Guide.

20 UN General Assembly (2000), Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Dopuna Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, 15. novembar 2000, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/4720706c0.html> [accessed 7 October 2021]

21 Council of Europe (2005), Council of Europe Convention on Action Against Trafficking in Human Beings, CETS 197, available at: <https://www.refworld.org/docid/43fded544.htmlv> [accessed 7 October 2021]

22 OHCHR (2002). Principle 1, para. 2.

Shodno tome, aktivno učešće aktera u različitim sektorima na svim nivoima vladinog odgovora na borbu protiv trgovine ljudima važno je iz nekoliko razloga:

- “Potrebno je za usaglašavanje zakonskih definicija, procedura i njihove primjene, te saradnju na lokalnom, regionalnom i domaćem nivou u cilju razvoja i implementacije odgovarajućeg pravnog okvira;
- *Odgovornost;*
- *Neophodan je za interdisciplinarni i međusektorski pristup; i*
- *To je važno sredstvo za promovisanje održivosti mjera preduzetih u cilju sprječavanja i borbe protiv trgovine ljudima”.*²³

Među ostalim odgovornostima u osiguravanju multisektorskog i koordinisanog pristupa borbi protiv trgovine ljudima, Vodič posebno navodi učešće civilnog društva kao prioritetni princip, jer „**oni su u mogućnosti da dopune podršku koju pruža vlada i unesu jedinstvenu diferenciranu perspektivu**“.

Novi OEBS-ov praktični vodič o mehanizmima upućivanja²⁴ saglašava se sa najvećim prioritetom uključivanja OCD u NRM za uspjeh: „**Efektivni NRM zahtijevaju stalnu saradnju između vladinih agencija i civilnog društva.** NRM bi trebalo da olakšaju uključivanje i učešće civilnog društva (u okviru svojih specifičnih oblasti nadležnosti) u NRM međuagencijski koordinacioni savjet i u vezi sa svim drugim relevantnim NRM aktivnostima: identifikacija, zaštita i individualna podrška, pristup multiagencijskim uslugama, socijalna inkluzija, vođenje krivičnopravnog procesa i obeštećenje i prevencija trgovine ljudima”²⁵.

Četiri principa za promovisanje konstruktivnih odnosa između OCD i vlade (CoE, 2017)

UČEŠĆE – NVO okupljaju i prenose ljudske perspektive. Ovo je vrijedan doprinos procesu političkog odlučivanj a, podižući kvalitet, razumijevanje i dugoročnu održivost političke inicijative.

POVJERENJE – Otvoreno i demokratsko društvo zasnovano je na recipročnoj razmjeni informacija između aktera i sektora. Dok nevladine organizacije i državne vlasti imaju različite odgovornosti, zajednički cilj poboljšanja života ljudi može se efikasno postići samo putem povjerenja, što podrazumijeva otvorenost, poštovanje i uzajamnu pouzdanost.

23 ICMPD (2021) Developing and Monitoring National Anti-Trafficking Response. A Practitioner’s Guide.p.22

24 OSCE (2022), *National Referral Mechanisms. Joining efforts to protect the rights of trafficked persons: A Practical Handbook – Second Edition.* Warsaw: ODIHR.

25 Ibid., p.47.

ODGOVORNOST I TRANSPARENTNOST – Za djelovanje u javnom interesu potrebno je da nevladine organizacije i vladina tijela budu otvoreni, odgovorni, transparentni i odgovorni na svim nivoima.

NEZAVISNOST – NVO moraju biti priznate kao autonomne i samoupravne organizacije u pogledu svojih ciljeva, izbora i djelovanja. Oni imaju pravo da djeluju slobodno i da zastupaju stavove koji se razlikuju od stavova vlasti sa kojima mogu da se angažuju u budućnosti.

Učešće OCD u javnoj sferi ne bi trebalo da se dešava samo zbog jasnih koristi koje donose u smislu stručnosti i resursa. Ustvari, glavni razlog je zato što je „jedna od glavnih briga modernih demokratija otuđenje (ljudi) od političkih procesa. U ovom kontekstu, **civilno društvo predstavlja važan element koji (ljudima) pruža alternativni način, pored izbora, da se njihov glas čuje i radi za zajednicu.**”²⁶ Pošto je stanovništvo krajnji korisnik vladinih programa, njihova udruženja moraju uvijek biti uzeta u obzir u kreiranju, reformi, implementaciji i monitoringu politika.

Faktori koji omogućavaju zajedničko angažovanje OCD i vlada

Moraju biti ispunjeni sljedeći preduslovi kako bi se omogućilo OCD i vladama da rade u tandemu i optimiziraju svoje napore²⁷:

- Vladavina prava;
- Poštovanje osnovnih demokratskih principa;
- Politička volja;
- Povoljno zakonodavstvo;
- Jasne i precizne procedure;
- Dugoročna podrška i resursi za održivo civilno društvo;
- Zajednički prostor za dijalog i saradnju;
- Jednakost i pravičnost tretmana.

Sva partnerstva, zajedničke prakse i zajedničke akcije zavise i proističu iz ovih osam faktora. Još jedan dodatni nivo olakšavanja preduslova za uspješan angažman uključuje:

- Zajedničke timove za implementaciju (kad god je prikladno);
- Formalizaciju i institucionalizaciju saradnje;
- Odaziv i međusobnu pomoć;
- Transparentnost, otvorenost i stalnu razmjenu informacija (u zavisnosti od propisa o zaštiti podataka).

²⁶ CoE (2017), Civilno učešće u procesu donošenja odluka – Kodeks dobre prakse (*Civil Participation in the Decision-Making Process – The Code of Good Practice*).CoE (2017), Dostupno na <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802eede1>.

²⁷ Ibid.

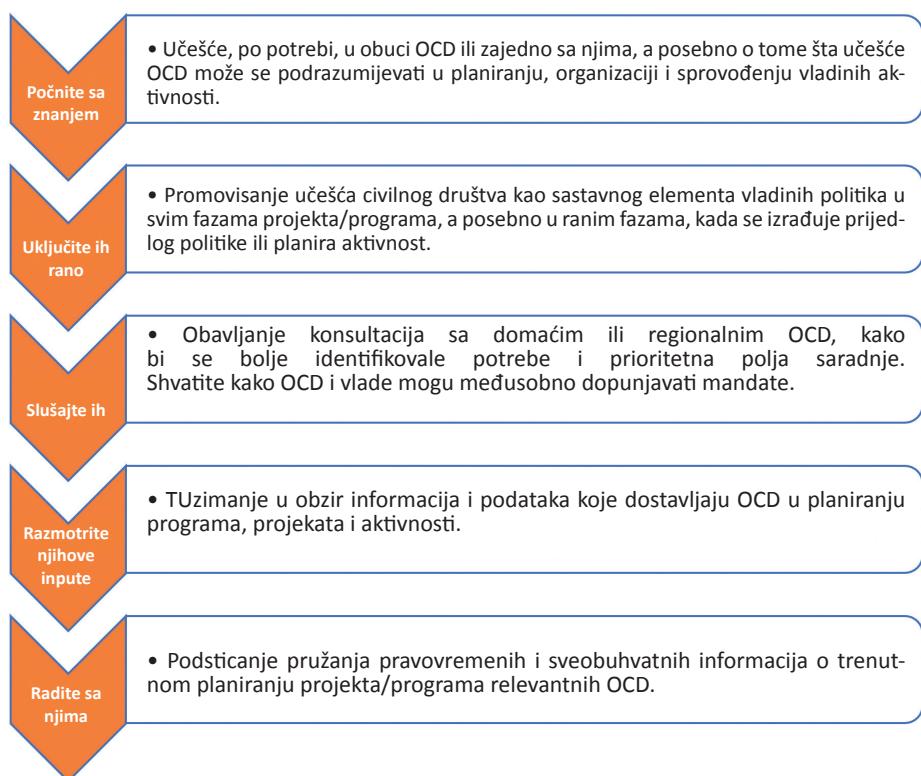
I DIO: Metode, uputstva, alati i dobre prakse za javne organe

Ova sekcija ima za cilj da pruži javnim vlastima detaljne informacije o tome kako da se angažuju sa OCD i da imaju koristi od njih u njihovom programiranju. Većina MARRI Učešnica već prati i pridržava se nekih ili mnogih metoda navedenih u nastavku. Cilj je, međutim, pomoći Učešnicama u identifikaciji nedostataka u njihovim procedurama, pomoći im u rješavanju tih nedostataka i pružiti im dodatne praktične alate kako bi te procese učinili pristupačnijim i izvodljivijim. Uključivanje OCD ne znači samo konsultovati njihovo mišljenje u nekoj fazi kreiranja politike ili implementacije. Za održivu i plodonosnu saradnju, OCD moraju biti angažovane u tri faze ciklusa politike: planiranje, organizacija i implementacija i praćenje i evaluacija.

1. Planiranje uključivanja OCD

Tok rada u nastavku²⁸ daje sveobuhvatnu pripremu za javne institucije i pojedinačne javne službenike da razumiju rad OCD i kreiraju okruženje koje omogućava buduću praktičnu, efikasnu saradnju. Koristite dijagram kao kontrolnu listu da saznate da li imate elemente koji vode do zdravog i plodonosnog angažmana sa OCD:

1 KORAK: STVARANJE POGODNOG OKRUŽENJA

Omogućite ih

- Omogućavanje učešća OCD kroz budžetska sredstava za aktivnosti koje se od njih očekuju.

KORAK 2: IDENTIFIKOVANJE RELEVANTNIH OCD-A ZA VAŠ NRM

Izvještaj Different & Equal (Različiti & Jednaki) identifikovao je probleme sa članstvom u OCD u okviru NRM-a u regionu. Otkrili su da neke OCD nijesu „imale domaći obim u pružanju usluga a postale su članice NRM-a“. Neke druge organizacije bile su dio Mehanizma, ali nijesu pružale dosljednu dugoročnu pomoć žrtvama. Pored toga, prema istraživanju ICMPD-a, neki članovi NRM-a nijesu imali iskustva na terenu ili su vodili aktivnosti koje su bile sekundarne u odnosu na borbu protiv trgovine ljudima (NVO Sjeverne Makedonije). Za optimalne rezultate, organizacije odabrane za svaku aktivnost trebaju biti najrelevantnije, u smislu ili stručnosti, resursa, iskustva, misije i usklađenosti ciljeva. Stoga je identifikacija pravih OCD preduslov za uspješnu implementaciju politike.

To ne znači da OCD moraju biti isključene iz NRM-a na osnovu njihovog nivoa iskustva ili geografske pokrivenosti, na primjer. Umjesto toga, organizacije će biti angažirane na različitim nivoima, u zavisnosti od njihovih kapaciteta i bliskosti sa temom trgovine ljudima.

Postoje četiri progresivna stepena angažovanja, u rasponu od najmanjeg do najvećeg: informisanje, konsultacije, dijalog i partnerstvo²⁹.

1. Informacije

Pristup informacijama je osnova za sve buduće korake u angažmanu OCD. To je relativno nizak stepen angažmana koji se često sastoji od jednosmjernog protoka informacija od strane javnih vlasti i ne traži se niti očekuje uzajamno djelovanje ili saradnja sa nevladinim organizacijama.

2. Konsultacije

Ovo je vrsta inicijative u kojoj javne vlasti traže mišljenje OCD o određenom pitanju politike ili razvoju. Tipično, konsultacije podrazumijevaju da Vlasti upozoravaju OCD o nedavnim razvojima politike i traže njihova mišljenja, stavove i povratne informacije. Inicijativa i teme moraju poticati od javne vlasti, ali OCD u ovom trenutku mogu da unaprijede politiku i aktivnosti. Konsultacije su neophodne za sve faze procesa donošenja odluka, naročito tokom pripreme nacrta, monitoringa i preformulisanja.

3. Dijalog

Inicijativu za dijalog može pokrenuti bilo koja strana, i može biti ili širok ili saradnički. Široki dijalog je dvosmjerna komunikacija koja se zasniva na sličnim interesima i potencijalno zajedničkim ciljevima, kako bi se osigurala redovna razmjena stavova.

²⁹ Conference of INGOs of the Council of Europe (2009), *Code of good practice for civil participation in the decision-making process*.

Obuhvata sve, od otvorenih javnih rasprava do specijalizovanih diskusija između OCD i državnih službenika. Široki dijalozi ostaju fleksibilni u obimu, bez vezivanja za bilo koju specifičnu temu ili NRM aktivnost.

Saradnički (kolaborativni) dijalog je zasnovan na zajedničkim ciljevima za stvaranje i sprovođenje NRM-a. Uobičajeno, kolaborativni dijalog rezultira zajedničkim preporukama, radnim/akcionim planom ili dijelom legislative. Ovakav dijalog ima veća ovlašćenja od širokog dijalog jer uključuje zajedničke, česte ili redovne razmjene radi uspostavljanja suštinskih političkih rješenja i obično rezultira sporazumom. U svim fazama NRM ciklusa, dijalog je visoko cijenjen, ali je posebno kritičan u dijelu postavljanja dnevnog reda, izradu nacrta i preformulisanje.

4. Partnerstvo – najveći nivo

Partnerstvo podrazumijeva zajedničke dužnosti u svakoj fazi procesa političkog odlučivanja, implementacije politike i praćenja. Ona se kreće od postavljanja dnevnog reda preko formulacije politike, donošenja odluka i izvršenja. Na ovom nivou, OCD i javne vlasti blisko sarađuju, garantujući da OCD zadrže svoju nezavisnost i slobodu zastupljanja i djelovanja bez obzira na partnerski aranžman. Partnerstva mogu imati oblik delegiranja određene odgovornosti na OCD, kao što je pružanje usluga, kao i omogućavanje njihovog učešća u forumima i razvoja tijela za zajedničko odlučivanje.

Partnerstvo se može ostvariti u bilo kojoj fazi NRM procesa, ali su posebno važna u fazi definisanja agende i izvršnoj fazi.

RAZLIČITI NIVOA PARTICIPACIJE

Uključivanje OCD na različitim nivoima povećava efikasnost procesa i implementacije, jer omogućava uključivanje pravih aktera, u pravim trenucima, za prave zadatke. Stoga, javne vlasti moraju da procijeniti i evaluirati svoje potencijalne stejkholdere.

ALAT 1 – IDENTIFIKACIJA I EVALUACIJA OCD

Savjet Evrope je razradio praktičan alat³⁰ za kalkulaciju pozicije vašeg OCD stejkholdera unutar vašeg NRM, koju biste trebali razmotriti. On procenjuje svakog identifikovanog stejkholdera po pitanju relevantnosti mogućeg doprinosa NRM-u i projektovanom interesu za angažovanje u njemu. Ovaj alat (Pristupite alatki onlajn na: <https://rm.coe.int/civil-participation-operational-tool/16809feef0>) pomaže u određivanju: a) varijabila koje se odnose na relevantnost (tj. koliko je kritično za lokalnu vlast da ima zainteresovanu stranu u radu, na osnovu njenog kapaciteta da dopre do drugih zainteresovanih strana, ekonomski doprinosi procesu, dijeljenja vlastitih znanja/vještina u korist zajednice i zauzimanja političkog stava o predmetnoj temi); i b) varijabila koje se odnose na interesovanje i spremnost da primijeni svoje kapacitete za proces koji je u toku.

KAKO KORISTITI ALAT – korak po korak:

1. Sprovedite mapiranje zainteresovanih strana. Potražite sve OCD koje bi mogle imati bilo kakav značaj za NRM. Od ključne je važnosti osigurati da se pri odabiru zainteresovanih strana predstavi raznolik raspon kategorija. Da biste bolje organizovali mapiranje, kreirajte bazu podataka koja sadrži polja sa istim informacijama za sve OCD. Trebalo bi da obuhvati stavke kao što su njihovo ime, naziv fokusne tačke, kontakti, glavni domen aktivnosti i tematska blizina trgovine ljudima. Tabela u nastavku je primjer:

Naziv organizacije civilnog društva	Glavni domen aktivnosti	Ime i uloga kontakt osobe	Glavne kompetencije kontakt osobe	Kontakt podaci (e-mail/telefon)
CSO 1				
CSO 2				
CSO 3				

Slika 5: Prilagođeno iz - CoE (2020), Civilno učešće u donošenju odluka – Priručnik

- 2) Analizirajte relevantnost i interesovanje OCD, raščlanjeno po oblastima u skladu sa alatom u aneksu 1. Ocijenite svaku i označite „X“ u odnosu na vrijednosti (veoma negativno, negativno, nije relevantno, pozitivno ili vrlo pozitivno) za svaku od tema, za relevantnost i interes, kao što je navedeno dolje (formula u tabeli će automatski izračunati konačne vrijednosti):

ORGANIZACIJA: UNESITE IME							
	DIMENZIJE	Veoma negativno	Negativno	Nije relevantno	Pozitivno	Vrlo pozitivno	Ocjena po dimenziji
	1. Društveni kapital						Ponderisana vrijednost
1	Kapacitet OCD da uključi druge OCD						
2	Nivo reprezentativnosti OCD u oblasti trgovine ljudima						
3	Nivo učešća OCD u aktivnostima lokalnog civilnog društva						
4	Kapacitet OCD da utiče na promjene						
5	Nivo prepoznatljivosti OCD među stanovništvom						
	2. Ekonomski kapital						Ponderisana vrijednost
6	Kapacitet organizacije da djeluje kao donor						
7	Kapacitet organizacije da utiče na alokaciju resursa						
8	Kapacitet za olakšavanje pristupa postojećim eksternim resursima						
9	Kapacitet OCD da pruži podršku u naturi						
10	Uticaj OCD na tržištu rada						
	3. Ljudski kapital						Ponderisana vrijednost
11	Znanje i vještine OCD o trgovini ljudima						
12	Svijest OCD o trgovini ljudima						
13	Kapacitet OCD da se uključi u javnu debatu						
14	Kapacitet OCD da komunicira kroz niz različitih medija						
15	Kapacitet OCD za pristup javnim mjestima						
	4. Politički kapital						Ponderisana vrijednost
16	Povjerenje lokalne uprave prema OCD						
17	Kapacitet OCD da angažuje dalje političke aktere						

18	Kapacitet OCD za saradnju sa lokalnim vlastima						
19	Kapacitet OCD da utiče na javno mnjenje						
20	Politička svijest OCD						
OCJENA RELEVANTNOSTI							

Slika 6: Prilagođeno - CoE (2020), Civilno učešće u donošenju odluka – Priručnik

3. Dodajte jednu OCD po tabu. Nakon umetanja svih organizacija, zadnji tab generiše dvije ocjene (jednu za relevantnost i jednu za interesovanje), svaka u rasponu od 0 do 1. Alat automatski iscrtava ove rezultate na grafikonu podijeljenom u četiri kvadranta. Svaki kvadrant odražava različit nivo učešća zainteresovanih strana³¹. Rezultati se mogu protumačiti na sljedeći način:

Tipologija uključenosti	Promenljivi nivo uključenosti
Informacije	Nizak interes OCD
	Niska relevantnost
Konsultacije	Visoki interes OCD
	Niska relevantnost
Dijalog	Nizak interes OCD
	Visoka relevantnost
Partnerstvo	Visoki interes OCD
	Visoka relevantnost

Slika 7: Prilagođeno - Savjet Evrope (2020), Građansko učešće u donošenju odluka – Priručnik

4. Pažljivo razmotrite nivo angažovanja koje bi vaše OCD mogle imati i shodno tome, uključite ih od početka procesa kreiranja politike, od postavljanja dnevnog reda i izrade prijedloga.

DOBRA PRAKSA – LICENCIRANJE OCD U SRBIJI

Licenciranje je brza metoda identifikacije i zadržavanja najrelevantnijih OCD u javnom programu. Organizacije koje ispunjavaju skup rigoroznih standara mogu biti uključene na zlatnu listu. Licencirane OCD mogu imati direktni pristup vladinim programima i informacijama, kao i prednost u pogledu mogućnosti saradnje.

31 Ibid.

Licence se takođe mogu šire prepoznati u društvu, tako da druge javne institucije, privredna društva i pojedinci budu svjesni i mogu imati koristi od kvalitetnog rada tih OCD. Evaluacije licenciranja moraju se sprovoditi redovno (godišnje, dvogodišnje ili u drugim intervalima po potrebi) kako bi se osiguralo da su licencirane samo OCD koje se pridržavaju zahtjeva tokom vremena. U Srbiji je Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja dalo licencu organizaciji civilnog društva (GO) Atina za pružanje usluga žrtvama trgovine ljudima. Proces licenciranja OCD Atina trajao je godinu dana. Za dobijanje licence GO Atina je morala da se prijavi i da bude ocijenjena da li organizacija ispunjava standarde propisane Pravilnikom o uslovima i standardima u pružanju socijalnih usluga, koji su obavezni. Ovim pravilnikom propisuju se strukturni standardi (organizacioni, infrastrukturni i kadrovski zahtevi) i funkcionalni standardi (šta je proces smještaja lica, procjena, planiranje i pružanje usluga i stručnost u pružanju usluge). Lokalne samouprave mogu uvjeti više standarde za određene usluge. Inspekcijski nadzor nad radom OCD vrši Ministarstvo preko inspektora socijalne zaštite. Jednom godišnje GO Atina kao licencirani pružalac usluga podnosi godišnji izvještaj Ministarstvu.

DOBRA PRAKSA LICENCIRANJE OCD NA KOSOVU*

Na osnovu trenutnog pravnog okvira na Kosovu“, pojedinci i OCD specijalizovane za pružanje usluga koje ne pružaju vladine institucije mogu imati koristi od vladinih ugovora na osnovu kriterijuma postavljenih putem javnih poziva koje je raspisalo relevantno ministarstvo. Prije nego što se prijave za vladine ugovore, moraju proći proces licenciranja pojedinaca i OCD. Na osnovu pozitivnog pravnog okvira, svi pružaoci socijalnih i porodičnih usluga (fizička ili pravna lica) imaju zakonsku obavezu da budu licencirani.

Pozivi Ministarstva rada i socijalnog staranja i Generalnog saveta za socijalne i porodične usluge vrše se u skladu sa odredbama Zakona br. 04/L-081 o izmjenama i dopunama zakona br. 02/L-17 socijalnim i porodičnim uslugama i Administrativnim uputstvom o licenciranju.

Pored navedenih akata, Javni poziv se zasniva i na Uredbi Ministarstva finansija br. 04/2017, o

Dokumenti obuhvataju: biografiju kandidata; identifikacioni dokument; dokaz o stručnom obrazovanju; dokaz o praktičnom profesionalnom iskustvu u oblasti socijalnih i porodičnih usluga; potvrdu da kandidat nije pod istragom ili novčano kažnjen zbog pružanja socijalnih i porodičnih usluga; Preporuka i potvrda o uplati administrativne takse za prijavu u iznosu od 5 EUR.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Generalni savjet socijalnih porodičnih službi bi zatim pregledao/istražio izjave date na osnovu prijave. Informacije, kršenja ili moguće lažne greške mogu dovesti do sumnjive aplikacije za licencu.

Izvor: CRP/K (2015). Dokument o politici: Procjena mogućnosti za organizacije civilnog društva da dobiju državne ugovore na Kosovu*, str. 8-9.

ALAT 2 – LISTA KRITERIJUMA ZA LICENCIRANJE OCD

KORAK 1: RAZVIJITE INSTUCIONALNE MEHANIZME ZA UKLJUČIVANJE OCD

Naveden u aneksima (Aneks 2), Alat 2 predstavlja listu kriterijuma visokog standarda za licenciranje OCD. Stavke u njima su primjeri i treba ih prilagoditi u skladu sa kontekstom svakog učesnika. Članovi takve zlatne liste formiraju spisak organizacija od poverenja kako bi, između ostalih, dobili državna sredstva ili pojednostavljene procedure za sporazume o saradnji.

KAKO PROCES FUNKCIIONIŠE – korak po korak:

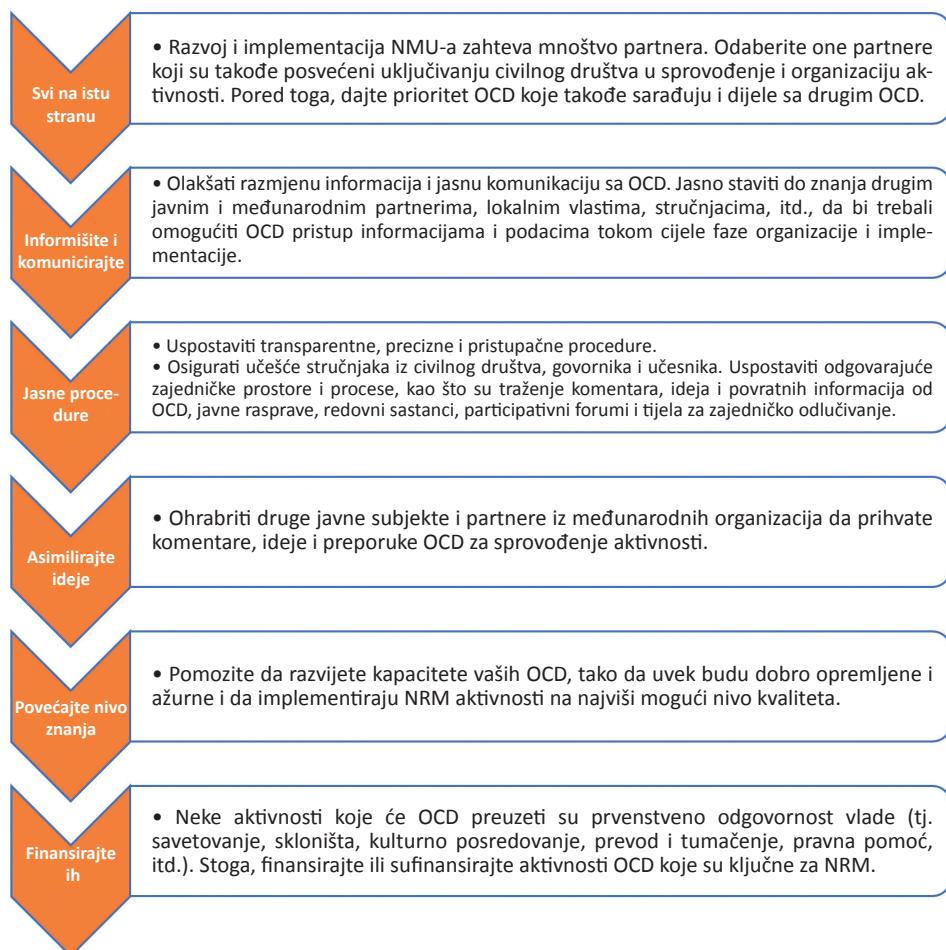
1. Vlada raspisuje javni tender za licenciranje sa jasnim i pravičnim kriterijumima i procedurama.
2. OCD se prijavljuju putem centralizovanog, zvaničnog kanala. Važno je da se svi kandidati prijave putem istog kanala i u istom roku. Prijave podnesene izvan tog kanala (npr. proslijeđene pojedinačnim javnim službenicima ili neformalno) moraju se zanemariti.
3. OCD podnose listu propratnih dokumenata kojima dokazuju da ispunjavaju kriterijume.
4. Javna ustanova nadležna za licenciranje pregleda dokumentaciju, bira kandidate koji ispunjavaju sve kriterijume i zakazuje posjete radi utvrđivanja tačnosti podataka.
5. Licence se izdaju usklađenim OCD. U slučaju da nijedna OCD ne ispunjava minimalne kriterijume, licence ne bi trebalo izdavati. Ne smije postojati zagarantovani minimum izdatih licenci.

2. Uključivanje OCD u organizaciju i sprovođenje aktivnosti

Tok rada u nastavku³² predstavlja listu osnovnih premissa koje omogućavaju OCD-ima da rade sa vladama u praksi. Razmotrite sledeće postupke:

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

³² Kreirano na osnovu: CoE (2017), Civilno učešće u procesu donošenja odluka – Kodeks dobre prakse (*Civil Participation in the Decision-Making Process – The Code of Good Practice*).

KORAK 2: UČINITE UČEŠĆE OCD-A ZNAČAJNIM

Prvi i najvažniji korak da olakšate uključivanje OCD je da ih uključite u vaš institucionalni okvir, na različitim nivoima u skladu sa uputstvima iz prethodne sekcije. Metode uključivanja³³, odnosno sredstva koja se koriste za podsticanje angažovanja, kao što su web stranice, kampanje, komiteti sa više zainteresovanih strana, javna saslušanja, konferencije, konsultacije i radne grupe, mogu se razlikovati u zavisnosti od nivoa učešća i faze NRM procesa (razvoj, implementacija, monitoring i evaluacija i preformulisanje). Iako učešće treba podsticati na svim nivoima, nijedna kombinacija metoda se ne može savjetovati u svim okolnostima.

Kako bi osigurali da ovi mehanizmi daju značajne mogućnosti za učešće, oni bi najmanje trebali:

- biti osmišljeni zajedno sa relevantnim OCD;
- Nepristrasno usmjeriti stavove dotičnih OCD u stvarno donošenje odluka i implementaciju; imati adekvatan budžet i ljudske resurse sa ekspertizom za

³³ Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

- različite grupe čije učešće treba podsticati i omogućiti;
- Biti pristupačni i inkluzivni, posebno u odnosu na OCD koje predstavljaju manjine i ranjive grupe.

KORAK 2: UČINITE UČEŠĆE OCD-A ZNAČAJNIM

Uključiti odgovarajuće OCD u organizaciju i implementaciju NRM-a od najranijih faza³⁴, kada nije donesena neopoziva odluka; kada su sve opcije još uvijek otvorene. Njihovo uključivanje u tekući proces u trenutku kada njihov doprinos više nema uticaja, čini njihovo učešće besmislenim. Stoga, nastavite sa sljedećim:

- Što je prije moguće učinite dostupnim sve izmijenjene, nove ili ažurirane verzije NRM aktivnosti ili procedura.
- Omogućite OCD dovoljno vremena da pripreme i doprinesu procesima donošenja odluka.
- Dozvolite OCD da obezbjede sve informacije, analize i stavove direkno odgovarajućem javnom organu, bilo da je online ili na papiru. Procedure za komentarisanje treba da budu jednostavne.
- Zvaničnici mogu razmotriti formiranje komiteta i/ili savjetodavnih tijela sa više zainteresovanih strana, kao i organizovanje stručnih seminara, panela i otvorenih plenarnih sjednica u vezi sa implementacijom i praćenjem NRM.

POSEBNE STRATEGIJE: POVJEĆANJE I PROMOVISANJE UČEŠĆA OCD

CoE (2020), Civil Participation in Decision-Making – Toolkit.

Uprkos odmjeravanja odgovarajućeg nivoa učešća (Alat 1), OCD ne bi trebale ostati statične na svojim nivoima. Učešće OCD može i treba da bude promovisano i poboljšano. Ispod su četiri strategije za poboljšanje učešća podržavanjem prelaska OCD sa jednog nivoa na drugi.

Strategija 1 – Od informacija do konsultacija

Strategija nastoji da podstakne interesovanje zainteresovanih strana za teme na političkoj agendi javnih vlasti, kako bi podstakla uvid i doprinos zainteresovanim strana u svim fazama NRM.

Koraci koji se koriste za postizanje ovog cilja uključuju podizanje javne svijesti i pružanje prilagođenih informacija zainteresovanim stranama, koje se sastoje od sljedećeg:

Plan komunikacije

- Razviti ciljanu komunikacionu strategiju zasnovanu na tačnoj karakterizaciji zainteresovanih strana identifikovanih kao moguće ciljne grupe. Ovaj profil može sadržati specifične oblasti interesovanja, preferirane načine komunikacije i tako dalje;

34 Ibid.

- Uspostaviti naloge na društvenim mrežama (Facebook, Twitter) posvećene temi trgovine ljudima u cilju prikupljanja i razmjene informacija od drugih zainteresovanih strana;
- Na web stranici institucije, obaveštavajte javnost o novim aktivnostima u vezi sa NRM.
- posjebnu mejling listu (izvedenu iz mapiranja zainteresovanih subjekata) u svrhu slanja prilagođenih biltena zainteresovanim stranama prema njihovim oblastima interesovanja/aktivnosti;
- Periodične konferencije za štampu i saopštenja za javnost radi informisanje i angažovanje stejkholdera i šire javnosti o ovoj temi.

Organizacija dani otvorenih vrata

- Dani otvorenih vrata za podizanje svijesti o ovoj temi, moguće tokom događaja koji već okuplja Uspostaviti različite zainteresovane subjekte oko zajedničkog interesa;
- Školske inicijative za povećanje svijesti o trgovini ljudima;
- Pozivi na dijaloge o temama relevantnim za njihova polja interesovanja za predstavnike različitih kategorija stejkholdera.

Strategija 2 – od konsultacije do dijaloga

Zainteresovane strane koje su već uključene u pitanje trgovine ljudima često teže da aktivno učestvuju i da njihove perspektive budu uključene u proces NRM. Stoga je za javne vlasti ključno da izbjegnu frustriranje takvih posvećenih aktera i da ulazu u izgradnju njihovih kapaciteta kako bi unaprijedili svoju kompetenciju i sposobnost da još više doprinose u budućnosti.

Izgradnja kapaciteta i obuka:

- Organizovati otvorene dane obuke o modalitetima i instrumentima učešća, otvorene za sve zainteresovane strane koje su iskazale interesovanje da se više uključe u NRM ili da se malo šire uključe u sprječavanje trgovine ljudima;
- Iako resursi lokalne samouprave uvijek ne dozvoljavaju besplatnu obuku za zainteresovane strane, podršku mogu pružiti zainteresovane strane koje su već u „Partnerstvu“ i koje su spremne da finansijski podrže inicijativu ili sami upravljaju obukom, zbog svog visokog nivoa uključenosti.
- Razviti online platformu za razmjenu povratnih informacija i međusobnu razmjenu za sve zainteresovane strane: i) lokalne implementatore, kao što su opštine, ii) „partnerske“ zainteresovane strane ili one koji su već potpisali partnerstvo sa javnim vlastima za implementaciju NRM-a, i iii) „zainteresovane“ strane (tj. zainteresovane strane koje potпадaju pod tipologiju „Konsultacije“), sa ciljem stimulisanja međusobne razmjene na platformi između stejkholdera uključenih na različitim nivoima, radi razmjene stručnosti.

Strategija 3 – od dijaloga do partnerstva

Da bi se podstaklo interesovanje „kvalifikovanih“ stejholdera, ključno je uključiti ih u razgovore jedan na jedan i sesije umrežavanja kako bi se otkrili najprikladniji podsticaji za njihovo dalje uključivanje kao partnera.

Individualni angažman

- Organizovati sastanke jedan na jedan sa ključnim zainteresovanim stranama kako bi se povećalo njihovo razumijevanje problema i procjenio njihov entuzijazam za dalje učešće u procesu.

Grupni angažman

- Organizujte sastanke, kao što su večere, ručkovi i aktivnosti za podizanje svijesti, kako biste okupili različite zainteresovane strane i podijelili perspektive i ideje;
- Organizujte događaje umrežavanja koji uključuju „Partnerstvo“ zainteresovanih strana kako bi se podstakla diskusija sa akterima koji su već aktivni u NRM;
- Uspostaviti savjetodavne odbore za NRM sekcije, osigurajte se da sastanci ne budu prečesti kako bi nepotrebno opterećivali partnere, ali dajte posebne odgovornosti za svakog člana odbora, dajući im vlasništvo nad mehanizmom i čineći ih aktivnjim.

Strategija 4 – Jačanje partnerstva

Zainteresovane strane koje su već klasifikovane kao partneri su posvećene angažmanu. Bez obzira na to, od ključne je važnosti da se održi njihovo učešće i da se osigura da imaju efektivnu podršku u njihovim ulogama i naporima. Osigurajte sledeće:

Komiteti

- Uspostavite stalne komitete posvećene borbi protiv trgovine ljudima – ohrabrujući dugoročnu saradnju (tj. trajnu osnovu, osim kapitalizacije iskustava konkretnih inicijativa).

Umrežavanje

- Organizujte događaje umrežavanja kako biste omogućili članovima različitih komiteta da se sastanu, razmjenjuju ideje i uspostavljaju odnose, kao sredstvo ličnog i profesionalnog napredovanja.

Budžet

- Možda će biti neophodno, ako su rad i obaveze zainteresovanih strana obimni, ponuditi namjenski budžet za plaćanje barem njihovih putnih troškova, kako ne bi spriječili prisustvo zainteresovanih strana koji ne mogu da priušte da prisustvuju svim sastancima i time ugroze aktivno partnerstvo.

DOBRA PRAKSA – POZIVI ZA FINANSIRANJE U BOSNI I HERCEGOVINI

BiH redovno raspisuje tendere za finansiranje OCD, posebno onih koje pružaju direktnu pomoć žrtvama. U idealnom slučaju, svim OCD bi od strane njihovih vlada bila pružena nadoknada za usluge koje nude, što bi trebalo da bude pod primarnom odgovornošću vlade. Skloništa, psihološko savjetovanje, zaštita svjedoka, pravna i sudska pomoć, i tako dalje, kritične su komponente NRM-a jer pružaju osnovnu zaštitu žrtvama i rješavanje slučajeva. Kao rezultat toga, gdje god je to moguće, trebaju postojati mehanizmi za kontinuiranu podršku ovim aktivnostima kada ih direktno daju OCD. Međutim, ako su raspoloživi resursi ograničeni, vlade mogu da izaberu ponavljujuće pozive za finansiranje određenih, kritičnih NRM operacija i usluga, umanjujući njihovo finansijsko opterećenje. Ovo će omogućiti organizacijama civilnog društva da nastave sa pružanjem podrške žrtvama, implementacijom NRM-a i održivim korištenjem postojeće infrastrukture, bez zahtjeva od vlade da ulaže više javnih resursa za razvoj iste infrastrukture.

Čak i kada se javno finansiranje stalno daje OCD, česti pozivi za finansiranje su relevantan dodatak za podsticanje kreativnih, efikasnijih pristupa koji bi mogli unaprediti NRM u budućnosti.

ALAT 3 – POZIVI ZA FINANSIRANJE

Alat 3 (vidi aneks 3) je primjer Poziva za finansiranje koji se može koristiti kao model za buduće pozive MARRI Učešnica. Dokument je zasnovan na Italijanskom Pozivu za finansiranje 2021. Italija³⁵ objavljuje takve pozive više od jedne djecenije i usavršila je svoje metode na osnovu prethodnih iskustava i onoga što funkcioniše u praksi. Pozivi za podnošenje prijedloga moraju biti potpuni, jasni i pravični, i treba da pruže opsežna objašnjenja o procedurama apliciranja, metodologiji procjene i tome ko će pregledati predloge, kao i informacije i resurse koji će potencijalnim podnosiocima zahtjeva pomoći u pripremi solidne prijave. Pored toga, trebalo bi da ima jasan raspored i objašnjenje šta se dešava kada se finansiranje odobri (plaćanje, izvještavanje, monitoring, itd.). Alat 3 treba prilogoditi svakoj Učešnici.

Drugi oblik finansiranja

Pozivi za finansiranje su samo brz način za finansiranje OCD. Postoje i druge vrste finansiranja, koje mogu u određenim situacijama biti prikladnije i održivije. U nastavku su neki alati za finansiranje³⁶:

- **Višegodišnji mehanizmi** obezbjeđuju stabilnost i olakšavaju planiranje, omogućavajući više vremena za izvršenje programa, prikupljanje i razmjenu informacija i diskusiju o politici. Višegodišnji ugovori grade civilno društvo i

³⁵ Originalni dokument na italijanskom jeziku dostupan na: https://presidenza.governo.it/AmministrazioneTrasparente/Sovvenzioni/CriteriModalita/Bando_4_2021/2_Bando_4.pdf.

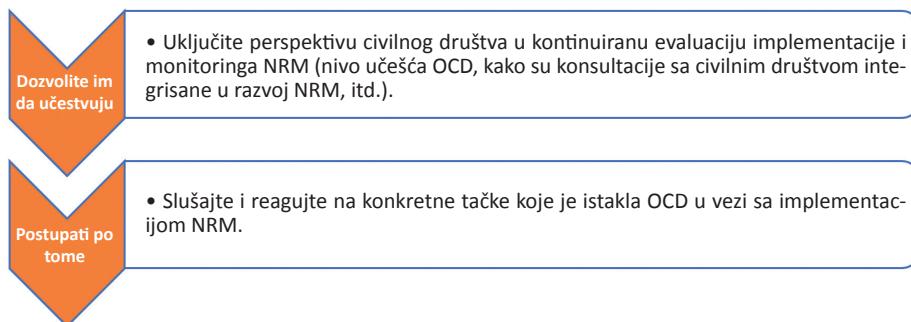
³⁶ OECD (2012). *Partnering with civil society – 12 lessons from DAC peer reviews*.

pružaju finansijsku stabilnost i sigurnost zaposlenja za svoje zaposlene.

- Uz stratešku, organizacionu i profesionalnu kompetenciju za uspješno upravljanje resursima, **osnovno finansiranje** može biti odlična opcija. Osim toga, osnovno finansiranje omogućava upravljanje OCD i određivanje prioriteta. OCD i vlade imaju manje administrativnog posla jer se finansiranje vrši trajno, bez dodatnih procedura selekcije kao u pozivu za podnošenje prijedloga. Donatori mogu procijeniti finansijsku sposobnost i sposobnost upravljanja programom partnera OCD kada obezbjeđuju osnovno finansiranje.
- **Namjensko finansiranje** može se koristiti za podršku specifičnim regionalnim ili sektorskim razvojnim ciljevima. MARRI Učesnici mogu pokrenuti finansiranje projekata i programa za podršku OCD koje imaju jedinstvene sektorske prednosti ili bliske veze sa korisnicima, ali ne ispunjavaju uslove za osnovno finansiranje ili pozive za podnošenje prijedloga. Namjenska sredstva mogu pomoći OCD da uče radeći.
- **Sufinansiranje** je metoda u kojoj OCD i vlade udružuju snage kako bi prikupili sredstva za zajedničke projekte i programe. Sufinansiranje osigurava nezavisnost, vlasništvo OCD, stimuliše diversifikaciju OCD i izbjegava oslanjanje na subvencije.
- Donatori mogu bolje pomoći lokalnom civilnom društvu u vladama **udruživanjem sredstava** i sponzorisanjem krovnih organizacija. Mali grantovi za nekoliko OCD mogu minimizirati troškove transakcija i administrativno opterećenje. Sistem multi-donatorskog grupnog finansiranja više različitih OCD-a, može biti udružen sa sistemom u kome više donatora koji podržavaju jednu OCD.

3. Uključivanje OCD u monitoringu i evaluaciji NRM-a

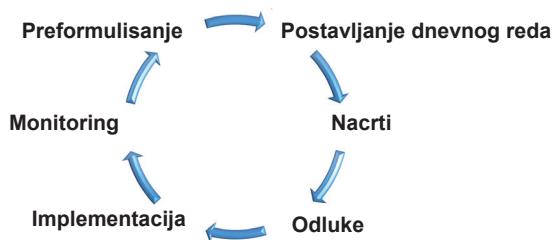
Da biste uključili OCD kako bi poboljšali vaše sisteme monitoringa i evaluacije i bili u mogućnosti da preformulišete akcije po potrebi, slijedite osnovne premise u nastavku³⁷:

³⁷ CoE (2017). *Civil Participation in the Decision-Making Process – The Code of Good Practice*.

KORAK 1: ZAKLJUČITE CIKLUS UČEŠĆA

Kao i kod svake druge politike, NRM se moraju promijeniti u skladu sa okolnostima koje se stalno razvijaju. Nijesu bezvremeni i moraju se prilagoditi novim trendovima, problemima i prilikama. Kao rezultat toga, potrebno je kontinuitano praćenje i procjena NRM-a. Moraju se revidirati kad god se dogode prethodno nepredviđivi događaji ili kada očekivana efikasna mjeru ne funkcioniše u praksi. NRM implementatori moraju sarađivati kako bi identifikovali probleme i pomogli u razvoju korektivnih koraka. Nakon što su učestvovale u NRM od samog početka, OCD su stekle dovoljno iskustva i alata da razumiju i bolje vide probleme implementacije u mehanizmu, i u mogućnosti su da preporuče poboljšanja, stoga su vitalni saveznici za reformulisanje vaše politike.

Slika 8: Prilagođeno - CoE (2017), *Civil participation in the decision-making process: The code of good practice*

Ukratko, OCD mogu doprinijeti kroz³⁸:

- **Zastupanje:** monitoring i zastupanje kako bi se osiguralo da inicijativa politike stigne do ciljanih korisnika i proizvede željeni rezultat za društvo.
- **Stručnost i savjet:** prikupljanje dokaza ili sprovođenje studije o uticaju politike; uključuje think tankove i istraživačke institucije.
- **Pružanje usluga:** odgovornost za kvalitet programa, održivost, efektivnost i uticaj u stvarnom svijetu.
- **Nadzorna funkcija (Watchdog):** primarna odgovornost za monitoring uticaja politike kako bi se garantovalo da su navedeni ciljevi politike ispunjeni.

KORAK 2: OPERACIONALIZUJTE MONITORING I EVALUACIJU

Da bi svoje učešće u ovoj fazi učinile praktičnim, vlade će:

- Učiniti OCDima dostupne informacije o rezultatima prakse NRM-a i usklađenosti od strane njenih članova, tako da one mogu pomoći vlasti da procijeni efikasnost NRM-a bez nejasne percepcije;
- Objaviti kako su prethodni doprinosi OCD uzeti u obzir u prošlosti i kako će se dešavati u budućim prilikama;
- Učesnici u NRM trebali bi imati priliku da procijene okruženje za saradnju kako bi dokumentovali naučene lekcije za budući razvoj. U tom cilju, odgovarajuće javne vlasti mogu razmotriti sprovođenje anketa ili razgovora

³⁸ CoE (2019), *Code for good practice of civil participation in the decision-making process*.

u fokus grupama, između ostalog, kako bi se olakšalo širenje podataka i prikupljanje novih inputa;

- Razmatrajte inpute CSO sa istim značajem kao u slučaju kada je vlada sa druge strane.

Neki jednostavni korisni alati i metode uključuju sljedeće³⁹:

Informacije:

- Prikupljanje podataka za izgradnju studija slučaja i podataka o NRM koji se implementiraju u praksi;
- Evaluacija politike i procjenu efekata putem konferencije i izvještavanja;
- Nezavisno istraživanje za otkrivanje kritičnih uskih grla.

Konsultacije:

- Uspostavite statistiku za praćenje napretka, kao što su ankete, web ankete ili upitnici.

Dijalog:

- Radna grupa ili komitet koji se sastoji od OCD (potrošača i dobavljača) zaduženih za praćenje i evaluaciju usklađenosti NRM-a.

Partnerstvo:

- Radna grupa ili komitet sastavljen od predstavnika civilnog društva i javnih vlasti koji strateški sarađuju na monitoringu i procjeni NRM.

39 Ibid.

II DIO: Metode, uputstva, alati i dobre prakse za organizacije civilnog društva

1. Zalaganje za više

Ova sekcija će uključiti tehnike, uputstva, alate i najbolje prakse za OCD da samostalno zastupaju i doprinose poboljšanju saradnju sa vladom. Od ključne je važnosti da obje strane (vlade i OCD) iskoriste raspoložive resurse za smanjenje jaza i povećanje saradnje. Učešće u NRM nije jednosmjerna ulica u kojoj vlada sama ulaže u saradnju sa OCD. OCD mogu koristiti alate da se repozicioniraju, podstiču saradnju na većem nivou i garantuju da će implementacija NRM biti uspešnija.

Teme o kojima se raspravlja u ovoj sekciji posebno su relevantna za manje OCD koje nemaju saradnju ili sponzorstvo od strane vladinih subjekata. Oni su, međutim, podjednako primenljivi na bilo koju OCD koja traži promjenu ponašanja od vladinih kolega kako bi efikasnije funkcionalisala i pregovarala o povećanom finansiranju. Ovo implicira da OCD mogu samostalno izraditi planove zastupanja, na osnovu svojih jedinstvenih okolnosti; male OCD mogu sarađivati kako bi povećale svoju pregovaračku moć; ili male i velike OCD bi mogle udružiti snage da unaprijede zajednički, tipično društveni cilj.

Stoga, vodeći princip Dijela II je zastupanje. „*Kao dio zdrave demokratije, akcije koje preduzimaju vlada i privatni sektor treba da budu zasnovane na stavovima civilnog društva. Zastupanje je način na koji se ovi stavovi iznose. U zavisnosti od izabrane taktike, zastupanje može biti prijateljsko ili konfrontirajuće prema onima na vlasti. Ali na kraju, zastupanje je stvaranje političkih promjena – i u politici i ponašanju. Efikasan plan zastupanja ima jasno razumijevanje šta treba promijeniti i kako to promijeniti. Zasnovan je na dobro razvijenoj strategiji sa efikasnim tehnikama uticaja na druge i kreativnim oblicima komunikacije*⁴⁰”.

KORAK 1: PLANIRAJTE SVOJE ZASTUPANJE

Uspješna strategija zastupanja bi trebala uključivati sljedeće ⁴¹:

- Razviti viziju i set principa o tome kako će se zastupanje obavljati kroz sve aktivnosti;
- Eksplicitno navesti pretpostavke kako bi se osiguralo da sve zainteresovane strane razumiju i slažu se o strategiji i njenim uslovima;
- Utvrditi raspoložive resurse i osmisli strategiju za zbližavanje ključnih partnera u savezu;
- Razviti jasne linije odgovornosti kako bi se razjasnile uloge i dužnosti i uspostavile procedure odgovornosti;
- Biti realističan i prisiliti pojedince da se suoče sa svojim unaprijed stvorenim

⁴⁰ Transparency International (2013), *Developing an anti-corruption advocacy plan a step-by-step guide*.

⁴¹ Ibid.

shvatanjima o tome šta funkcioniše i šta je dobra vrijednost; i

- Uspostaviti kriterijume i indikatore za monitoring i procjenu kako bi se odredio pravac za uspješnu kampanju javnog zastupanja.

Analizirajte probleme i identifikujte zainteresovane strane

- Identifikujte probleme kojima se želite pozabaviti, pretvorite ih u ciljeve zastupanja i identifikujte aktere koji imaju moć da riješe problem ili blokiraju rješenje, kao i aktere koji mogu uticati na vaše zastupanje na druge načine.

Definišite svrhu i ciljeve

- Pitajte zašto je plan potreban i pretvorite odgovor u objektivne, očekivane rezultate i aktivnosti.

Procijenite rizike i pregledajte izvodljivost i održivost

- Procijenite prednosti i nedostatke plana i identifikujte sve glavne prepreke za izvršenje, uključujući analizu rizika povezanih sa ekonomskom izdržljivošću i održivošću.

Planirajte aktivnosti i dodijelite resurse

- Razvijte detaljan plan aktivnosti koji je povezan sa neophodnim ljudskim i materijalnim resursima. Pitajte šta je potrebno učiniti, u koracima, da biste postigli svoje ciljeve. Ovi neophodni koraci su vaše aktivnosti.

Monitoring i evaluacija

- Monitoring je proces prikupljanja i analize podataka na kontinuiranoj osnovi; evaluacija je proces utvrđivanja efikasnosti strategije zastupanja u postizanju njenih navedenih ciljeva i količine u kojoj se uočena promjena pripisuje njenim akcijama

Da bi se postiglo gore navedeno, potrebno je proći kroz sljedeći proces:⁴²

Analiza problema⁴³

KORAK 2: ANALIZA PROBLEMA I IDENTIFIKOVANJE ZAINTERESOVANIH STRANA

Da bi se identifikovali problemi sa sastavom i izvršenjem NRM-a, trebalo bi da se sprovede početna evaluacija rada NRM-a, SOP-a (ako su dostupni) i ishoda. Osim toga, potrebno je ispitati svoj mandat u odnosu na NRM proces kako biste razumjeli vaše sposobnosti i vrijednost vaše OCD u procesu kako biste izgradili uvjerljiv argument. Ova evaluacija, u kombinaciji sa konsultacijama sa lokalnim ekspertima, može poslužiti kao osnova za razvoj strategije javnog zastupanja. Od ključne je važnosti da prikupite čvrste podatke koji će podržati problem koji ste identifikovali i opravdati rješenje. Kada se utvrde različita pitanja, ona se moraju organizirati i postaviti po prioritetima kako bi se utvrdilo koja se mogu realno rješiti kroz aktivnosti javnog zastupanja.

42 Ibid.

43 Ibid.

ALAT 4 – MATRICA ZA EVALUACIJU PROBLEMA

Pogledajte ovaj alat u aneksu 4 u prilozima da vidite primjer kako pokrenuti procjenu problema. Matrica u njoj sadrži analizu vrijednosti koja će vas voditi kroz važnost, usklađenost, izvodljivost i razvoj problema. Rezultat proračuna matrice će vam pokazati koji je problem jači i koji ima odbranjiviji uzrok. Slijedite uputstva u njima i prilagodite faktore prema svom kontekstu.

Identifikovanje stejkholdere⁴⁴

Donosioci odluka su specifična kategorija stejkholdera na koje vaša strategija zastupanja treba biti usmjereni. To su pojedinci koji legitimno posjeduju sposobnost da naprave izbor i sposobni su izvršiti promjenu. To mogu biti određeni ljudi ili grupe ljudi, kao što su ministri, komiteti ili lokalni savjeti.

Da biste utvrdili ko su primarni donosioci odluka za svako od vaših pitanja, postavite sljedeća pitanja: Kako i zašto se donose odluke o određenoj temi? Zašto lokalitet X, političar Y, ili državni službenik Z zauzimaju stav o određenom pitanju? Kako dolaze do svojih odluka? Kako su organizovane strukture moći i odlučivanja?

Nakon identifikovanja glavnih donosilaca odluka i razumijevanja procesa donošenja odluka, moguće je identifikovati sve stejkholdere koje mogu imati uticaj na ovu osobu ili proces.

KORAK 3: POSTAVLJANJE CILJEVA, UTICAJA, OČEKIVANIH REZULTATA I AKTIVNOSTI

Da biste mapirali smjer vašeg plana, prvo morate da odredite zašto želite da unesete promjenu, šta želite postići i osnovni pojam aktivnosti koje će vam pomoći u postizanju ciljeva.

Uzročno-posljeđična ruta ocrtava realne faze za razvoj osnovnih komponenti vašeg plana zastupanja i pokazuje kako one rade zajedno. Uspostavite uzročnu vezu između uticaja, cilja, aktivnosti i očekivanih ishoda.

Pratite donju tabelu za primjer i više detalja⁴⁵:

Aktivnosti	Očekivani rezulati	Cilj	Uticaj
Konkretnе akcije preduzete za postizanje ciljeva javnog zastupanja	Autputi kao rezultat efektivnog izvršenja plana zastupanja.	Konkretna, opipljiva promjena koju želite vidjeti nakon izvršenja plana	Transformacija poželjna na duži rok

44 Ibid.

45 Ibid.

- Uticaj predstavlja konačni cilj koji inspiriše sve ostale elemente tabele. Možda se uticaj neće postići u okviru jedne strategije zastupanja, ali ova druga treba da doprinese postizanju prve. Uticaj treba da sadrži ono što se na kraju želi i na koga će uticati.
- Cilj se utvrđuje na osnovu nalaza analize problema, odmjeravanjem relativne relevantnosti ciljeva i odabirom najprikladnijih za uključivanje u strategiju zastupanja. Ovo se zatim upoređuje sa nalazima analize zainteresovanih strana kako bi se identifikovale zainteresovane strane koje imaju uticaj na predmetnu temu.
- Očekivani rezultati su stavke koje će biti kreirane/razvijene ako plan zastupanja postigne svoj cilj. Drugim riječima, koji su rezultati? Šta je neposredni „proizvod“ koji se generiše neposredno nakon implementacije plana? Rezultati bi trebali slijediti iz aktivnosti.
- Konačno, aktivnosti su specifične, praktične radnje, odnosno koraci, koji će plan dovesti na put ka ostvarenju njegovih ciljeva. Na primjer, aktivnost može biti bilateralni sastanak sa predstavnicima ministarstava ili javna kampanja da se grupa ubijedi u nešto.

Vježba „tako da“ je dobra aktivnost za identifikaciju opipljivih i praktičnih radnji. Ovo se postiže pisanjem aktivnosti u sredini flipčarta ili lista papira. Ako svoju izjavu možete započeti svojom predloženom aktivnošću, uključite „tako da“, dopunite je očekivanim rezultatom, a kompletна fraza ima logičan smisao, na pravom ste putu. Na primjer: Održati okrugli sto sa organizacijama civilnog društva sa sličnim programom **tako da** bi bile dobro informisane o identifikovanom problemu NRM-a i udružile se sa nama u potrazi za rješenjem. U ovom slučaju, prvi dio rečenice je aktivnost, dok je drugi dio, nakon „tako da“ očekivani rezultat.

Ispod je primjer kompletiranog logičkog puta⁴⁶:

Aktivnosti	Očekivani rezultati	Cilj	Uticaj
<p>1. Lobirajte kod vlade da razvije stalnu politiku finansiranja skloništa.</p> <p>2. Osmislite medijsku kampanju za javnost koja ilustruje neželjene efekte nedostataka usluga zaštite na prvoj liniji za žrtve eksploracije.</p>	<p>1. Vlada je razvila novi model finansiranja skloništa do kraja 2022. godine.</p> <p>2. Vlada je usvojila zakon koji zahtjeva da se finansiraju skloništa za sve spasene žrtve do kraja 2024. godine.</p>	<p>Uspostaviti pravni okvir za dosljedno finansiranje osnovnih usluga za osobe kojima je potrebna od strane predsjednika do 2024. godine.</p>	<p>Nijedna navodna ili stvarna žrtva eksploracije ne ostaje bez osnovnih usluga zaštite.</p>

KORAK 4: PROCJENA RIZIKA

Analiza rizika se koristi za identifikaciju i određivanje prioriteta elemenata koji bi mogli ugroziti efikasnost inicijative javnog zastupanja. Pored toga, opisuje metode smanjenja rizika koje se mogu primijeniti. Za to je preporučljivo završiti SWOT analizu praćenu strategijom ublažavanja.

ALAT 5 – SWOT ANALIZA

Pogledajte Alat 5, kao aneks 5, koji sadrži šemu SWOT analize, uputstva o tome kako da je popunite i analizirate. Dokument je razvila The Change Agency, australijska nezavisna obrazovna inicijativa društvenog pokreta. Ostale relevantne dokumente, alate i resurse za OCD naći ćete na njihovoj web stranici⁴⁷.

Kreirajte strategiju koja će zadovoljiti nalaze SWOT analize⁴⁸

Nakon završene SWOT analize, treba predstaviti plan za rješavanje istaknutih poteškoća. Ovi akti mogu uključivati sledeće:

- Konsolidacija odnosa sa ključnim akterima (na primjer, mrežama i nevladinim organizacijama) koji prate trgovinu ljudima u zemlji ili na međunarodnom nivou.

47 <https://thechangeagency.org/resources/>

48 Transparency International (2013), *Developing an anti-corruption advocacy plan a step-by-step guide*.

- Unaprijediti sposobnosti i razumijevanje organizacije u oblastima koje se smatraju slabim.

U nastavku ćete pronaći vodeća pitanja koja će vam pomoći u razvoju strategije ublažavanja:

- Prednosti: Koje akcije treba preduzeti da bi se osiguralo da plan zastupanja kapitalizira prednosti?
- Slabosti: Koje vrste akcija treba implementirati da bi se slabosti promijenile u prednosti?
- Mogućnosti: Koje akcije treba preduzeti kako bi se osiguralo da plan zastupanja kapitalizira dostupne mogućnosti?
- Prijetnje: Koje aktivnosti treba inkorporirati kako bi se slabosti pretvorile u mogućnosti, ili u najmanju ruku da bi se ublažile?

KORAK 5: PLANIRANJE AKTIVNOSTI

Nakon izrade strategije zastupanja i procijene rizika, akcije treba organizovati u kompletan plan aktivnosti. U ovoj fazi je ključno odrediti ljudi i materijalne resurse koji će biti potrebni za sprovođenje strategije. Planiranje aktivnosti vam pomaže da steknete holističku perspektivu osnovnih aktivnosti plana, pod-aktivnosti, odgovornosti, resursa i vremena. Ona postavlja jasan put za postizanje željenih rezultata zastupanja⁴⁹. Koristite donju tabelu kako biste rasčlaniili gradivne blokove aktivnosti što će Vam pomoći da razmislite kako ih sastaviti:

OČEKIVANI REZULTATI: Vlada je razvila novi model finansiranja skloništa do kraja 2022. godine.				
AKTIVNOSTI	PODAKTIVNOSTI I ZADACI	ODGOVORNOSTI	RESURSI	TAJMING
Aktivnost 1	Koje pod-aktivnosti doprinose realizaciji planirane aktivnosti?	Ko je odgovoran za sprovođenje aktivnosti?	Koji resursi su porebni za implementaciju aktivnosti?	Koje vremenski okvir za realizaciju planirane aktivnosti?
Aktivnost 2				
Aktivnost 3				

49 Ibid.

Aktivnosti su mnogih koraka

Umrežavanje

- Umrežavanje je praksa uspostavljanja veza sa drugima radi razmjene informacija i moguće saradnje. To može biti li no ili zvanično, bilo kroz pridruživanje ili formiranje mreže. Da biste pomogli svojoj organizaciji da se umreži, postavite sljedeća pitanja:
- Ko dijeli iste vrijednosti?
- Ko ve radi na ovom pitanju?
- Ko može obijezbijediti ne to to je potrebno?
- Ko bi sarađivalo?
- Ko ima kapacitet za djelovanje?

Lobiranje

- Cilj je uticati na donosioce odluka, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi. Ispod su primjeri aktivnosti lobiranja:
- Pisanje pisma ili slanje papira o poziciji;
- Telefoniranje uticajnoj osobi;
- Dogovaranje posjeti ili sastanka;
- Učešće na javnom sastanku ili konferenciji;
- Iskorišćavanje prilika koje se ukažu, kao što je slučajni sastanak

Zatim popunite tabelu slijedeći pod-korake u nastavku:

- Podijelite aktivnosti na podaktivnosti i male zadatke – Na primjer, pošaljite pismo X ili pozovite agenciju za sprovođenje zakona Y na sastanak. Precizno odredite koliko vremena potrebno je za zadatku, koji resursi i ko će ga izvršiti.
- Pojasnite preduslove i redoslijed aktivnosti – Drugim riječima, šta prvo treba uraditi? I da li radnja zavisi od početka ili završetka nekog drugog?
- Razmislite o svojoj internoj stručnosti i dodijelite zadatke odgovarajućem osoblju - članovima tima mogu se dodijeliti zadaci i podzadaci i uspostaviti linije izvještavanja.
- Izračunajte potrebne resurse – Procijenite ljudski kapital, materijale i prostor (kao što su konferencijske sale).
- Izračunajte vrijeme za završetak svakog zadatka, pod-aktivnosti i aktivnosti – Nije uvijek moguće sa sigurnošću predvidjeti vremenske okvire, ali razgovor sa vanjskim iskusnim ekspertima može pomoći.

KORAK 6: MONITORING I EVALUACIJA

Monitoring je kontinuirano prikupljanje i analiza podataka. **Evaluacija** podrazumijeva utvrđivanje efikasnosti plana u postizanju njegovih navedenih ciljeva i stepena do

kojeg se uočena promjena može pripisati samom projektu zastupanja. Oba elementa doprinose usmjeravanju rada zastupanja i treba ih ugraditi u strategiju od samog početka. Monitoring i evaluacija se sprovode u tandemu kako bi se obezbijedila kompletna metoda za redovno revidiranje napretka i procjenu konačne efikasnosti plana u postizanju ciljane promjene ponašanja.⁵¹

Postoje neki faktori koji mogu poboljšati efikasnost vašeg monitoringa i evaluacije⁵²:

- **Planirajte:** Od ključne je važnosti da se monitoring i evaluacija vide kao važna komponenta strategije zastupanja; kao posebna aktivnost sa određenim vrijemenskim okvirom i određenim lancem zadataka i odgovornosti.
- **Budite jednostavni:** nije potrebno obaviti opsežna istraživanja da biste procijenili svoju strategiju zastupanja; jednostavno adekvatno je prikupljanje informacija koje vam omogućavaju da razvijete pravičnu presudu.
- **Uključite partnere i korisnike:** Neophodno je konsultovati eksterne evaluatore jer oni mogu da rasvijetle druga gledišta o implementaciji zastupanja.

Sprovođenje monitoringa i evaluacije⁵³

Monitoring mora biti povezan sa aktivnostima plana. To podrazumijeva odgovaranje na sljedeća pitanja:

- Da li je aktivnost obavljena u skladu sa dogovorenim parametrima i vremenskim okvirom? Ako nije, koji je razlog?
- Šta treba modificirati ili uraditi drugačije da bi se plan ponovo uskladio sa željenim ishodima?

Nalazi evaluacije mogu se sažeti u tabelu koja ukazuje na različite uzroke uspjeha ili neuspjeha

FAKTORI USPJEHA	FAKTORI NEUSPJEHA

Do trenutka kada je proces revizije završen, trebalo bi da steknete čvrstu predstavu o uticaju vaših napora zastupanja. Treba biti u stanju identifikovati uspjehu i neuspjehu i iskoristiti naučene lekcije za poboljšanje trenutnih ili budućih aktivnosti u okviru plana. Monitoring i evaluacija obuhvataju sledeće:

51 Ibid.

52 Ibid.

53 Ibid.

- **Inputi:** investicije i napor (tj. finansijski i ljudski resursi); Rezultati: neposredni efekti aktivnosti;
- **Ishodi:** srednji i krajnji efekti aktivnosti;
- **Uticaj:** dugoročni efekti aktivnosti.

Monitoring i evaluacija se oslanjaju na snažan i raznolik sistem prikupljanja podataka koji bi trebao funkcionirati istovrijemo sa implementacijom aktivnosti javnog zastupanja.

2. Veće umrežavanje⁵⁴

Mreže mogu pomoći OCD u prevazilaženju barijera konsenzusa, okupljanju koalicija za promjene, prikupljanju i pojačavanju dokaza i mobilizaciji resursa. Mnoge OCD koje su se ranije fokusirale na pružanje usluga mogle su da učestvuju u akcijama lobiranja putem mreža. Problem je u tome što se ponekad čini da organizacije civilnog društva, političari i naučnici postoje u alternativnim univerzumima. Povećano umrežavanje i komunikacija doprinijelo bi uticaju na politiku i njenu implementaciju. Da bi OCD aktivno učestvovale u političkim procesima, moraju uspostaviti efikasne veze i odnose zasnovane na povjerenju sa kreatorima politike, medijima i drugim zainteresovanim stranama. OCD to mogu postići kroz kapitaliziranje postojećih veza, upoznavanje sa drugim igračima i saradnju kroz postojeće platforme i koalicije. Pored toga, moraju identifikovati ključne osobe koje mogu pomoći i uspostaviti nove odnose i saveze sa istomišljenicima. Postoji šest neekskluzivnih aktivnosti koje mreže mogu preduzeti kako bi povećale uticaj OCD na politiku.

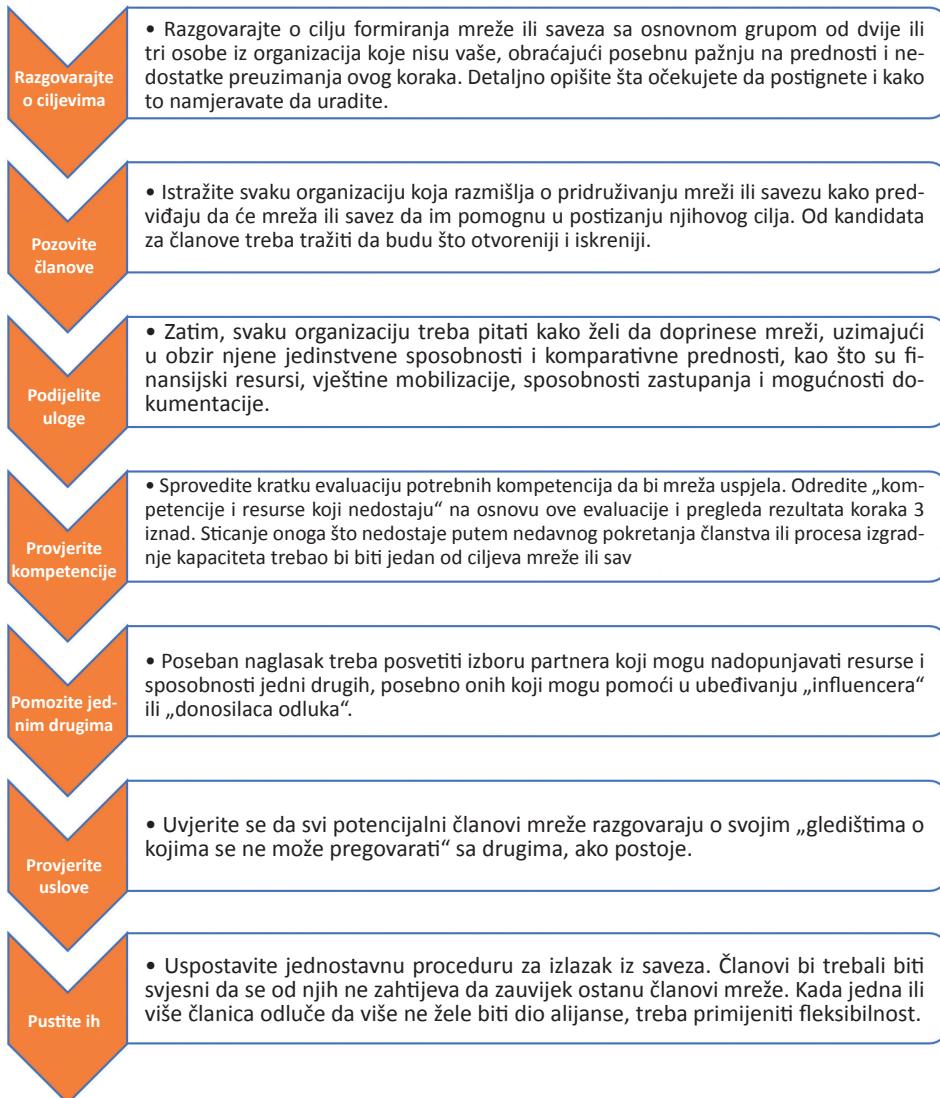
- **Konventori** okupljaju pojedince ili grupe pojedinaca.
- **Filteri** biraju važne informacije i organizuju količine podataka kojima se ne može upravljati.
- **Pojačivači** pomažu u donošenju malo poznatih ili malo shvaćenih koncepata široj publici ili razumijevanju.
- **Fasilitatori** pomažu članovima da uspješnije i efikasnije izvršavaju svoje obaveze.
- **Mreže** graditelja zajednica promovišu i čuvaju vrijednosti i standarde pojedinaca i organizacija koje ih čine.
- **Mreže investitora ili dobavljača** daju članovima resurse neophodne za obavljanje njihovog primarnog poslovanja.

Mreže često pružaju nekoliko usluga i često obavljaju brojne zadatke istovremeno kako bi maksimizirale svoje šanse da utiču na politiku. Međutim, različite mrežne funkcije zahtijevaju različite mrežne arhitekture da bi dobro funkcionisale. Mreže koje su optimizovane za (i uspješne u) određenu funkciju mogu biti nedovoljne u

54 Overseas Development Institute (2006), *Policy engagement – how civil society can be more effective*.

drugim područjima. Dodavanje novih funkcija može ugroziti prvo bitne ciljeve.

Slijedite proces u nastavku za izgradnju mreža i saveza⁵⁵:

⁵⁵ Based on Friedrich Ebert Foundation (2015), *Civil Society Guide to National Social Protection Floors*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung.

DOBRA PRAKSA – MEĐUNARODNA SARADNJA OCD U SRBIJI I AUSTRIJI

OCD Astra ima sjedište u Srbiji, vodi SOS liniju i radi na pružanju smjernica o programima pomoći i podrške, pravnoj pomoći, psihološkom savjetovanju, medicinskoj pomoći, podršci i praćenju kroz institucionalne procedure, (re) integraciju i socijalno uključivanje i pomoći u proces povratka. CSO LEFÖ ima sjedište u Austriji, između ostalog vodi Interventni centar za žene žrtve trgovine ljudima.

Partnerstvo između OCD počelo je 2001. godine i traje od tada. Saraduju kroz konsultacije i razmjenu znanja, učešće na obukama i upućivanje pojedinačnih slučajeva. Slučajevi u kojima su do sada sarađivali odnosili su se na Srbe, identifikovane kao žrtve trgovine ljudima u Austriji. LEFÖ podržava razmjenu kontakata između OCD Astra i žrtava. Cilj je kada se žrtve vrate u Srbiju, da imaju kontakt, informacije i pristup uslugama, a da OCD Astra podrži oporavak i reintegraciju.

U nekim slučajevima, žrtva bi se morala vratiti u Austriju kako bi svjedočila pred sudovima ili ostvarila svoje pravo na odštetu. U tim slučajevima, dvije OCD razmjenjuju redovne pozive kako bi planirali i organizovali putovanja u Austriju i razgovarali o svim logističkim pitanjima. Obezbeđuju žrtvi putnu kartu, ljekarska uvjerenja, ako je potrebno, i detaljne informacije o sudskom postupku i omogućavaju sastanak sa advokatom kako bi žrtva razumjela svoja prava. Obezbeđuju osobu koja će dočekati žrtvu na aerodromu. Kada osoba da izjavu, OCD organizuju povratak u Srbiju. Oni su takođe omogućili davanje izjava žrtvama putem video linka. Dvije OCD su u kontinuiranom kontaktu dok rade na slučaju.

U vođenju slučaja, oni sarađuju sa različitim organima, kao što su policija, tužioci, socijalne službe i druge OCD koje imaju na primjer program ekonomskog osnaživanja. S obzirom da sudski postupci mogu biti dugotrajni i mogu trajati do nekoliko godina, OCD pruža kontinuiranu podršku u tom periodu. Na primjer, šta žrtva može očekivati na sudu, pravnu pomoći, informacije o pravu na odštetu, informaciju koja institucija radi šta da osnaži žrtve, kako bi same mogle donijeti odluke, psiholog i terapeut za podršku žrtvi trgovine ljudima.

ALAT 6 – BUMERANG STRATEGIJA⁵⁶

Sve veći broj OCD pridružuje se ‘transnacionalnim mrežama zastupanja’ kako bi stvorile nove veze između aktera u civilnom društvu, vlada i međunarodnih organizacija. Ovo proširuje mogućnosti saradnje OCD sa stranim partnerima. OCD se mogu uključiti u sofisticirane napore uticaja na politike, nazvane bumerang strategijama, koristeći svoje veze unutar međunarodnih mreža javnog zastupanja.

56 Ibid.

Treba koristiti strategiju bumeranga u kojoj OCD pokušavaju da utiču na sopstvenu vladu (Vlada A), ali su neuspješne. Prema modelu bumeranga OCD u Vladi A bi tada sarađivale sa OCD u Vladi B. Kako bi uticali na Vladu A, ove OCD pokušavaju da utiču na Vladu B. Osim toga, mogu tražiti pomoć međuvladine organizacije da bi izvršile uticaj na Vladu A. Saradnjom sa stranim partnerima, OCD nastoje povećati svoj uticaj na pitanja unutrašnje politike. Jasno je da se moraju izvršiti evaluacije u pogledu izvodljivosti takvih tehnika u pojedinačnim slučajevima i vrijednosti uključivanja vanjskih partnera u djelovanje uticanja. Međutim, to je održiva alternativa koju vrijedi ispitati i koju OCD sve više usvajaju.

Na primjer, OCD iz Vlade A može se uključiti u međunarodnu mrežu kako bi uticala na vlade B i C da izvrše pritisak na Vladu A da se pridržava svojih međunarodnih obaveza i prikupi sredstava za osnovne službe zaštite za žrtve trgovine ljudima.

ALAT 7 – PRODAJ SE BOLJE⁵⁷

Često se OCD odlučuju da rade samostalno ili čak u suprotnosti sa politikom, političarima i političkim procedurama. Kada se OCD angažuju u uspostavljenom procesu politike, one često nijesu posebno strateške. Na primjer, ako organizacija civilnog društva usmjeri svoje napore na izmjenu zakona u parlamentu, ali to ne učini zbog nedostatka uticaja/moći ili zbog pristupa pogrešnim zainteresovanim stranama, veliki dio njenog posla biće neefikasan i donijeće minimalne rezultate. Šta OCD mogu da efikasnije postići? Poboljšanja se mogu postići ako se bude strateški razmišlja o sledećem: da li da se angažujete; koja faza političkog procesa je zapravo relevantna za živote žrtava; sa kojom komponentom procesa OCD pokušava da se uključi; i koji mehanizam i dokazi su tipično relevantni u toj fazi. U tabeli ispod, nalazi se opšti pregled različitih komponenti politike, mogućnosti OCD i zahteva za dokazima za svaku fazu⁵⁸.

DOBRA PRAKSA – KONFERENCIJA “SLOBODA NEMA CIJENU” U SRBIJI

The European Christian Political Movement (ECPM) već više od deset godina organizuje konferenciju sa više OCD u cilju podizanja svijesti i edukacije o trgovini ljudima. Konferencija se održava svake godine i računa na vjerske vođe, nevladine organizacije, novinare, naučnike i aktiviste da razmjenjuju informacije, razvijaju vještine i upozoravaju društvo na rizike eksploracije. Sloboda nema cijenu je primjer gde se OCD udružuju sa istom svrhom da daju temi veću vidljivost i ubrzaju društveni rad jedne druge.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

Faze politike i ključni ciljevi uticaja aktera	OCD mogu pomoći...	Dokazi moraju biti...
Postavljanje dnevnog reda Uvjerite nadležne da to pitanje zahtijeva pažnju	<ul style="list-style-type: none"> Postavite dokaze za povećanje kredibiliteta argumenta Proširite kampanju javnog zastupanja Podstičite veze između istraživača, OCD i vlasti 	<ul style="list-style-type: none"> Kristalizovani kao politički narativ oko problema Vjerodostojni Pogodni za političko okruženje Efikasno komunicirani
Formulacija Obavijestite vlasti o opcijama i izgradite konsenzus	<ul style="list-style-type: none"> Djelujte kao banka resursa Usmjericite resurse i stručnost u procesu politike Zaobidiťte formalne prepreke za postizanje konsenzusa 	<ul style="list-style-type: none"> Kvalitetni i verodostojni Sadrže procjene isplativosti Prilagođeni za održavanje kredibiliteta zajednica i kreatora politike I prečutni i eksplisitni po svojoj prirodi
Implementacija Dopuna vladinih kapaciteta	<ul style="list-style-type: none"> Povećajte održivost i doseg politike Djelujte kao dinamična platforma za akciju Inovativne pružanje usluga Dosegnuti marginalne grupe 	<ul style="list-style-type: none"> Relevantni i generalizirajući u različitim kontekstima Operativni – kako to učiniti U direktnoj komunikaciji sa vlastima
Evaluacija Razgledajte iskustva i usmjerite ih u procesu politike	<ul style="list-style-type: none"> Povežite vlasti sa krajnjim korisnicima politike Obezbijedite kvalitetne, reprezentativne povratne informacije 	<ul style="list-style-type: none"> Konzistentni tokom vremena – kroz mehanizme monitoringa Objektivni, temeljni i relevantni Komunicirati na jasan, konačan i pristupačan način
Naglašavanje Izgradnja kapaciteta za OCD sa ciljem da utiču na politiku	<ul style="list-style-type: none"> Obezbijediti dinamično okruženje za komunikaciju i saradnju. Pružiti podršku i ohrabrenje Pružiti sredstvo političkog predstavljanja 	Potrebe za dokazima će varirati u zavisnosti od inicijativa za izgradnju kapaciteta

Slika 9: Preuzeta – Perkin and Court (2005) and Pollard and Court (2005)

DOBRA PRAKSA – KREIRANJE BOLJIH ARGUMENTA ZA ODBRANU SVOJE KAUZE

Iako mnoge OCD posjeduju kapacitet da kreiraju i koriste indikacije znatno efikasnije nego što to imaju trenutno, to im ne uspijeva. Efikasno korišćenje mnogih vrsta indikacija pomoglo bi OCD da utiču na politiku i praksu. Šta bi povećalo korisnost indikacija za kreatore politike? Neki ključni kvaliteti uključuju sledeće:

- Dostupnost: Da li postoji skup (dobrih) indikacija o određenoj temi?
 - Tačnost: Da li je indikator tačan u svom opisu onoga što tvrdi da čini?
 - Objektivnost: Koliko je izvor nepristrasan?
 - Kredibilitet: Kako su prikupljene indikacije i koliko su pouzdani?
- Da li su sporni? Da li su te indikacije dovoljno pouzdane da se na njima zasniva monitoring i evaluacija?
- Uopštenost: Da li postoji obilje dostupnih informacija ili postoji samo nekoliko slučajeva?
 - Relevantnost: Da li su indikacije noviji, aktuelni i relevantni za politiku?
 - Praktična korist: Da li je indikacija zasnovana na stvarnosti? Da li su kreatori politike u mogućnosti da dobiju informacije na upotrebljiv način i da li su implikacije istraživačke politike realne i pristupačne?

OCD se moraju pozabaviti ovim pitanjima. Kako su u stanju da to urade? Postoje tri moguća rješenja: izvori istraživačkih savjeta; načini na koje OCD mogu da unaprede svoje think tankove; i načine na koje mogu da steknu kapacitet kroz mreža, saradnje ili konsultacije o određenim poslovima.

OCD bimo gledati na to je funkcija think tank-a organizacije. Think tankovi su dobro razvijen organizacioni model čija je misija da kreatorima politike obezbijedi pouzdane podatke i smjernice zasnovane na istraživanju u odgovarajućem formatu i u odgovarajuće vrijeme. Istraživački centri su često istaknuti dio uspešnih slučajeva uticaja na politike. Istraživački centri uključuju takvu analizu u procese politike kroz brifinge, sastanke, kratke radove i javne komunikacije.

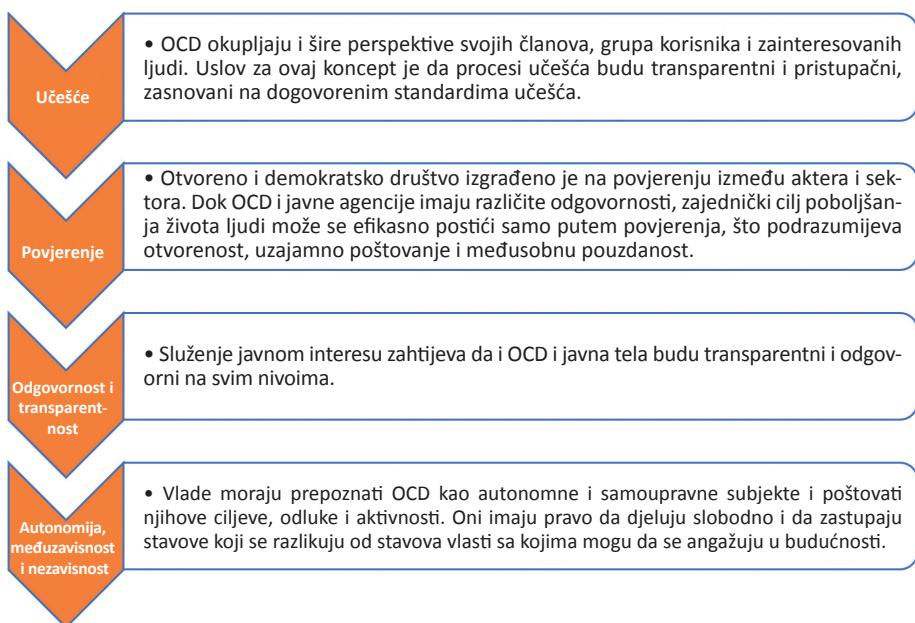
Izvor: Overseas Development Institute (2006), Policy engagement – how civil society can be more effective.

DIO III: Metode, uputstva, alati i dobre prakse za zajednički rad javnih vlasti i OCD

Raznolikost OCD, koje odražavaju različitost društva, podržavaju reprezentativnu demokratiju doprinoseći javnom mnjenju, informacijama, iskustvu i stručnosti u procesima donošenja odluka i sproveđenja politike. Članovi i društvo imaju povjerenje u OCD da izražavaju zabrinutost, zastupaju svoje interese i mobiliziraju podršku za pitanja koja utiču na stanovništvo, čime doprinose kritičnom doprinosu za kreiranje politike. Generalno, OCD služe društvu tako što njeguju osjećaj zajedništva, unapređuju svakodnevni život ljudi i podstiču društveni napredak kroz kritičko razmišljanje i postavljanje dnevnog reda.

Saradnja između civilnog društva i javnih vlasti protiv trgovine ljudima, rezultira kreiranjem i sproveđenjem mjera koje su dinamičnije, efikasnije i uspješnije. Naročito u politici borbe protiv trgovine ljudima, gdje postoji toliko različitih oblasti aktivnosti i zabrinutosti, međusektorski ili umreženi akteri civilnog društva često prevazilaze sektorske prepreke mnogo lakše nego same vlade. Osim toga, saradnja sa civilnim društvom pomaže modernim demokratijama da se pozabave brigom o otuđenosti pojedinaca od političkih procesa.

Osnovni principi za uspješan zajednički rad OCD i vlade⁵⁹:

Glavni način saradnje⁶⁰

Na međunarodnom planu, neki mehanizmi zajedničkog rada su testirani i usavršavani

59 Preuzeto iz: CoE (2015), *Policy paper on government interaction with civil society on drug policy issues: Principles, ways and means, opportunities and challenges*.

60 Ibid.

tokom vrijemena. Priznato, najefikasniji su:

- **Izgradnja kapaciteta za učešće** – Od ključne je važnosti ojačati kapacitete i sposobnosti organizacija civilnog društva na svim nivoima kako bi one mogle efikasno učestvovati u formiranju politike, kreiranju projekata i pružanju usluga. Aktivnosti izgradnje kapaciteta uključuju seminare, obuke za podizanje svijesti o recipročnim odgovornostima OCD i javnih vlasti u ovoj interakciji, kao i programe razmjene sa javnim vlastima kako bi se podstaklo međusobno razumijevanje konteksta, rada i procedura jednih drugih.
- **Institucije sa više zainteresovanih strana za OCD i vlade** – Da bi se olakšala saradnja između javnih vlasti i OCD, uspostavljene su mnoge institucije za koordinaciju širom svijeta. Ovo uključuje vladina tijela kao što su kontakt lica za civilno društvo u svakom ministarstvu ili centralno koordinaciono tijelo koje služi kao jedinstveni kontakt; zajedničke strukture kao što su komiteti sa više zainteresovanih strana, radne grupe, stručni savjeti i druga savjetodavna tijela (stalna ili *ad hoc*); i savezi/koalicije OCD koje udružuju resurse i razvijaju zajedničke pozicije.
- **Okvirni sporazum o saradnji** – Na međunarodnom planu postoji nekoliko tipova okvirnih sporazuma koji definišu obaveze, uloge i odgovornosti i procese saradnje. Ovi protokoli uspostavljaju definisan okvir za partnerstvo, olakšavajući tekuću komunikaciju i međusobno razumevanje između organizacija civilnog društva i vladinih agencija.
- **E-participacija** – Relevantnost iobilje online alata nastavlja da se širi, a oni imaju ogromni doprinos za povećanje demokratske aktivnosti i angažovanja u organizovanom civilnom društvu. Oni mogu dati značajan doprinos efikasnosti, otvorenosti, odgovornosti i odzivu institucija, kao i razvoju i osnaživanju javnosti.

Glavna uska grla u saradnji⁶¹

Javni subjekti imaju različite zadatke i odgovornosti, kao i često različite ciljeve i svrhe, od OCD. Osim toga, menadžment, administracija i mobilizacija resursa se značajno razlikuju. Postoje tri različita nivoa saradnje, na tri nivoa vlasti. Ovo uzrokuje probleme nekompatibilnosti na različitim nivoima saradnje između javnih subjekata i OCD. Primarne prepreke efikasnoj koordinaciji i saradnji su sledeće:

- **Neodrživost ili nefunkcionalnost** – Kooperativni oblici su često fragmentirani i kratkoročne prirode, a čak i kada se implementiraju, ostaju neproduktivni i rijetko dostižu svoj puni potencijal.
- **Ograničenja i neusklađenost znanja** – Funkcionalne nekompatibilnosti, pravne prepreke, različiti profesionalni interesi i različita očekivanja, kao i opšti nedostatak metodološkog znanja o tome kako sarađivati, glavni su razlozi zašto mnogi zajednički naporci ne uspijevaju postići željene rezultate ili ne uspijevaju u potpunosti.

61 Ibid.

- Status kvo nije dovoljan – propisi, infrastruktura i obuka su često nedovoljno prilagodljivi da bi se osiguralo da saradnja između OCD i javnih institucija funkcioniše nesmetano. Pored toga, povremeno je primijećen element nepovjerenja ili čak konkurenциje između vladinih i nevladinih aktera koji komplikuje saradnju, jer je u takvim okolnostima teško postići potreban nivo posvećenosti.
- Nijedna veličina ne odgovara svima - Često se inicijative za saradnju i partnerstva zasnivaju na modelima ili iskustvima. Svako partnerstvo i saradnja će zahtijevati svoje specifično planiranje i napore za izgradnju zbog jedinstvenosti lokalnog konteksta, političke podrške i kapaciteta i ograničenja partnera.
- Nedovoljno međusobno razumijevanje – Uspostavljanje saradnje između OCD i vlade može biti dugotrajan proces koji se često potcjenjuje zbog svoje težine. Vjerovatno će biti potrebna promjena u stavovima i percepcijama zainteresovanih strana, što je proces koji je često nedovoljno finansiran ili podržan samo u svojim ranim fazama. Generalno, uspješni odnosi zahtijevaju visok stepen međusobnog razumijevanja i fleksibilnosti.

Otklanjanje uskih grla⁶²

Da biste prevazišli opisane izazove i nespremnost za saradnju, primijenite sledeće strategije:

- Identifikujte zajednička gledišta i ciljeve
- Prihvativajte različite odgovornosti drugih
- Uspostavite jasne kriterijume za saradnju
- Uspostaviti jasne smjernice za saradnju
- Sprovedite napore za jačanje samopouzdanja
- Prepoznajte vrijednost transparentnosti i otvorenosti
- Vježbajte dosljednost i pouzdanost, posebno u komunikaciji
- Obezbijedite obuku za razvoj kapaciteta za saradnje
- Odlučite zajedno o pravičnim strukturama i procesima za rješavanje sporova

NRM imaju različite komponente osjetljive na bezbjednost, uključujući sprovođenje zakona, sisteme krivičnog pravosuđa i hitnu zaštitu za žrtve/svjedočke. Brige o sigurnosti i bezbjednosti se rutinski pominju kao prepreke za saradnju OCD u ovim oblastima. Iako su ovi bezbjednosni problemi legitimni, oni mogu djelovati kao prepreka saradnji sa OCD. Međunarodno iskustvo je pokazalo da saradnja sa nevladnim akterima može biti izvodljiva i moguća u bezbjednosno osjetljivim sektorima gdje su prepoznate specifične prijetnje. Nakon procijene rizika, tehnika za provjere partnera može se koristiti za otkrivanje potencijalnih partnera za saradnju.

62 Ibid.

ALAT 8 – VRSTE SARADNJE U SVAKOJ FAZI

Prateći tipologiju učešća zainteresovanih strana iz Sekcije 1 ovog dokumenta, Alat 8 u nastavku daje pregled kada, na koji način i kako vlade i OCD treba da se angažuju jedni sa drugima, kao i kratka uputstva za svaki kvadrant saradnje.

NIVO UČEŠĆA						
PARTNERSTVO	Radna grupa ili komitet	Izrada nacrtta	Zajedničko odlučivanje Participativno odlučivanje	Strateška partnerstva	Radna grupa ili komitet	Radna grupa ili komitet
DIJALOG	Rasprave ili javni forumi	Rasprave i paneli s pitanjima i odgovorima	Otvorene plenarne sednice ili sednice odbora	Seminari za izgradnju kapaciteta Seminari za obuku	Radna grupa ili komitet	Seminari i forumi za promišljanje
	Civilni forumi ili budući Savjeti	Stručni seminari				
	Ključni kontakti u vladi	Odbori sa raznovrsnim zainteresovanim subjektima i Savjetodavna tela				
KONSULTACIJE	Podnošenje peticije	Rasprave i paneli s pitanjima i odgovorima	Otvorene plenarne sednice ili sednice odbora	Događaja Konferencije Forumi Seminari	Mehanizmi povratnih informacija	Konferencije ili sastanci On-line konsultacije
	Onlajn konsultacije ili druge tehnike	Stručni seminari Odbori sa raznovrsnim zainteresovanim subjektima i Savjetodavna tela				
INFORMACIJE	Lak i otvoreni pristup informacijama	Otvoren i sloboden pristup dokumentima politike		Otvoren pristup informacijama	Otvoren pristup informacijama	Otvoren pristup informacijama
	Istraživanje	Internet sajt za ključne dokumente	Kampanje i lobiranje	Internet sajt za pristup informacijama	Prikupljanje dokaza	Otvoren pristup informacijama
	Kampanje i lobiranje	Kampanje i lobiranje		Mejl upozorenje	Evaluacija	
Koraci u kreiranju i implementaciji politike	Internet sajt za ključne dokumente	Internet prenos		FAQ (najčešće postavljana pitanja)	Istraživačke studije	
		Istraživački doprinosi		Procedure javne nabavke		
	Utvrđivanje programa rada	Izrada nacrtta	Odluka	Implementacija	Monitoring	Preformuli sanje

Slika 10: Prilagođena - CoE (2017), Civil participation in the decision-making process: The code of good practice.

DOBRA PRAKSA – JAVNI SAVJETI

Javni savjet je konsultativno i savjetodavno tijelo podređeno ministarstvima ili javnim agencijama koje omogućava ljudima i njihovim civilnim organizacijama da učestvuju i utiču na formulisanje, implementaciju i praćenje politike. Jednostavno rečeno, ovo je veza između vladinih institucija i šire javnosti. Primjer funkcionisanja javnog savjeta mogao bi biti onaj koji se sastoji od dvije trećine predstavnika civilnog društva i jedne trećine javnih zvaničnika. Iako su preporuke javnih savjeta savjetodavne prirode, njihovo razmatranje je obavezno za sve relevantne javne institucije, koje su u obavezi da odgovore. Kao rezultat ove odredbe, javni savjeti igraju ključnu ulogu kad god su javni organi zaduženi za razvoj ideja o politici, procjenu učinka javnih institucija ili davanje preporuka za poboljšanje pružanja usluga.

Formalizacija partnerskih odnosa

Glavno sredstvo za formalizovanje mehanizma saradnje između vlade i OCD je Memorandum o razumijevanju (MoU). Služi za uspostavljanje parametara saradnje i opisivanje funkcija i uloga. Pratite savjete u nastavku da biste razvili i predložili svoj Memorandum o razumijevanju⁶³

- Razviti memorandum o razumijevanju koji uključuje sve uključene strane. Iako je prirodno naglašavati ulogu većih organizacija, najefikasnija partnerstva okupljaju širok spektar zainteresovanih strana sa jedinstvenim karakteristikama. Tretirajte partnere jednakom, a pravičnost bi trebalo da bude vodeći princip Memoranduma o razumijevanju.
- Uključite pravila koja navode kako se partnerstvo može prekinuti ako ne funkcioniše dobro, kao i kako se strane mogu povući iz partnerstva ako se njihove okolnosti promijene.
- Pored toga, Memorandum o razumijevanju mora da sadrži uslove koji regulišu praćenje i procjenu partnerstva, kao i način na koji će osigurati odgovornost za svakog od partnera.

⁶³ UNODC (2021), *Compendium of promising practices on public-private partnerships to prevent and counter trafficking in persons*.

DOBRA PRAKSA – ZAJEDNIČKI MOBILNI TIMOVI U SJEVERNOJ MAKEDONIJI

Mobilni timovi su grupe profesionalaca sa više zainteresovanih strana koje proaktivno izlaze na teren da pomognu žrtvama na njihovom mjestu. Zajednički mobilni timovi su sastavljeni od posebno obučenih predstavnika socijalnih službi iz javnih službi i organizacija civilnog društva. Oni su osnovani putem formalnih sporazuma između strana i uspostavljaju vrlo jasne, praktične uloge koje dijele zajedničku brigu o žrtvama na terenu. U Sjevernoj Makedoniji, na primjer, mobilni timovi su osnovani 2018. godine, na osnovu potписанog Memoranduma o razumijevanju između Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva rada i socijalne politike sa OCD. Mobilni tim čine socijalni radnici, članovi Jedinice za borbu protiv trgovine ljudima, Crvenog krsta, Otvorene kapije – La Strada i Udruženja mladih pravnika.

ALAT 9 – MODEL MOU

Postoji nekoliko vrsta, formata, stilova i alternativa za izradu memoranduma o razumijevanju. Međutim, model ispod je uzorak koji uključuje osnovne karakteristike neophodne da garantuju da je vaše partnerstvo uspostavljeno na minimalnim bezbednim parametrima⁶⁴.

PARTNERI

Identifikujte partnere za Memorandum o razumijevanju. Saradnja se unaprjeđuje tamo gdje se identificuju partneri (npr. specijalne jedinice za borbu protiv trgovine ljudima u okviru policijskih snaga, specijalizovane nevladine organizacije).

TRAJANJE

Dogovorenog trajanje partnerstva

DEFINISANJE SVRHE

Treba razjasniti osnovne principe i svrhu saradnje.

PRINCIPI SARADNJE

Ključni princip je dogovor o kooperativnom pristupu u borbi protiv trgovine ljudima.

CILJNA GRUPA I METODOLOGIJA

Određivanje precizne ciljne grupe koja će imati koristi od Memoranduma o razumijevanju doprinijeće uspješnom upućivanju žrtava trgovine ljudima.

Kriterijumi i sredstva identifikacije mogu se zasnivati na Protokolu o trgovini ljudima (UNTOC).

⁶⁴ Extracted from: UNODC (2021), *Compendium of promising practices on public-private partnerships to prevent and counter trafficking in persons*.

Pored toga, treba pojasniti i navesti metodologiju kojom se Svrha želi postići. Na primjer, ako je svrha partnera iz finansijskog sektora i organa za sprovođenje zakona da lociraju žrtve trgovine ljudima i zaustave aktivnosti trgovaca ljudima, metodologija može biti da se uđe u trag i zamrzne kriminalna imovina. Što je metodologija jasnija i definisana, to će partnerstva biti efikasnija za postizanje opšte Svrhe.

MEĐUSOBNA INFORMACIONA KOMUNIKACIJA

Strane u memorandumu o razumijevanju treba da pristanu da tretiraju kao povjerljive lične podatke liica za koje se prepostavlja da su žrtve trgovine ljudima.

STUPANJE NA SNAGU I IZMJENA I DOPUNA

Memorandum o razumijevanju stupa na snagu kada sve relevantne strane potpišu i može biti izmijenjen samo na osnovu međusobnih konsultacija.

DETALJNA DEFINICIJA RAZLIČITIH ODGOVORNOSTI

Definisanje različitih odgovornosti svih partnera ide ruku pod ruku sa transparentnom saradnjom između vladinih i nevladinih organizacija.

SUKOB INTERESA

Dogovorena politika i procedura o tome kako treba spriječiti i/ili riješiti sukobe interesa.

DOBRA PRAKSA – PRAVNA KLINIKA ZA BORBU PROTIV TRGOVINE LJUDIMA U SRBIJI

Pravna klinika za borbu protiv trgovine ljudima osnovana je 2010. godine sa ciljem da se studenti upoznaju sa obimom problema trgovine ljudima, kao i da se osposobe za pružanje pravne pomoći žrtvama.

Program Pravne klinike za borbu protiv trgovine ljudima traje dva semestra. Teorijska nastava se odvija u prvom semestru. Nastavnici i saradnici su iz Pravnog fakulteta, Kriminalističke policijske akademije, Koordinator za borbu protiv trgovine ljudima Republike Srbije, sudije, tužioci, inspektorji MUP-a, Službe za zaštitu žrtava trgovine ljudima, UNHCR i NVO ASTRA i ATINA. Tokom drugog semestra, učesnici Pravne klinike obavljaju praksu u relevantnim javnim institucijama i nevladinim organizacijama.

Praksa je specifična zbog nedostatka mogućnosti da studenti dođu u direktni kontakt sa žrtvama trgovine ljudima. Praksa je organizovana u dva segmenta. Prvi se sastoji od prisustvovanja suđenjima u slučajevima trgovine ljudima. Druga vrsta prakse ogleda se u radu i praksi u NVO ASTRA i NVO ATINA. Studenti rade na kursevima koji uključuju partnerske organizacije, pomažu u izradi pravnih akata, sprovode istraživanja o prevenciji trgovine ljudima, učestvuju u analizi relevantnih sudskih slučajeva i pripremaju izveštaje o praksi. Osim predavanja na Fakultetu, studenti imaju priliku da prisustvuju brojnim tribinama, seminarima i konferencijama o trgovini ljudima.

Izvor: <http://wp2008.ius.bg.ac.rs/klinika01/o-nama/>

Sekundarno (desk) istraživanje i bibliografija

Centar za ekspertizu za dobro vlade (2020). *Građansko učešće u odlučivanju: Paket sa alatki*. Strazbur: Sovjet na Evropa.

Grupa za sorabotka za borbu protiv zloupotrebe na droga i nedozvolena trgovina sodroga (Grupa Pompidu) (2017). *Dokument za politiku za interakciju vladara so građansko društvo za prašanja od politika za droge: principi, načini i sredstva, mogućnosti i predizvici*. Strazbur: Sovjetna Evropa.

Sovetot na Evropa (?). *Nasoki za učešće na građanskim organizacijama vo aktivnosti za sorabotka na Sovetot na Evropa*. Strazbur: Sovjet na Evropa.

Savet Evrope (2005), Konvencija Saveta Evrope za akciju protiv trgovackog društva, CETS 197, dostatno na: <https://www.refworld.org/docid/43fded544.htmlv>.

Sovet na Evropa (2019). *Kodeks o dobroj praksi za građansko učešće u procesu donesuvanja odluka (revidiran)*. Strazbur: Konferencija na NVO na Savetu Evrope.

Sovet na Evropa (2019). *Građansko učešće u procesu odlučivanja – Kodeks dobre prakse*. Strazbur: Konferencija na NVO na Savetu Evrope.

Programa za građanska prava Kosovo* (2015). *Politički dokument: Procena na mogućnosti za građanske organizacije da dobije državne dogovore na Kosovu**. Priština: CRP/K.

Evropska komisija (2021). *Rabotejći podobro zaедно kako Tim Evropa: Preku zajedničko programiranje i zajednička implementacija*. Serija alatki i metodi: Nasoki br. 10. Brisel: Evropska komisija.

Fondacija Fridrich Ebert (2015), *Vodič za građansko društvo za nacionalne podove za socijalna zaštita*. Berlin: Fondacijata Fridrich Ebert.

GRETA (2016), Izveštaj za sprovođenje Konvencije Saveta Evrope za akciju protiv trgovackog društva Albanije. Strazbur: Sovjet na Evropa.

GRETA (2016), Izveštaj o sprovođenju Konvencije Saveta Evrope za akciju protiv trgovackog društva sa strane na Crnoj Gori. Strazbur: Sovjet na Evropa.

GRETA (2016), *Izveštaj za usklađenost na Kosovu* sa standardima Konvencije Saveta Evrope za akciju protiv trgovackog društva*. Strazbur: Sovjet na Evropa.

GRETA (2017), *Izveštaj za sprovođenje Konvencije Saveta Evrope za akciju protiv trgovackog društva Bosne i Hercegovine*. Strazbur: Sovjet na Evropa.

GRETA (2018), *Izveštaj za implementaciju Konvencije Saveta Evrope za akciju protiv trgovackog društva sa strane „poranešna jugoslovenska Republika Makedonija“*. Strazbur: Sovjet na Evropa.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

GRETA (2018). *Izveštaj o sprovođenju Konvencije Saveta Evrope za akciju protiv trgovačkog društva Srbije*. Strazbur: Sovet na Evropu.

GRETA (2019). *8-mi generalen izveštava za aktivnosti na GRETA*. Strazbur: Sovet na Evropa.

GRETA (2020). *Izveštaj za evaluaciju: Albanija – Tret krug na ocenjivanje*. Strazbur: Sovet na Evropu.

GRETA (2020). *Odgovor Bosne i Hercegovine na Prašalnikot za evaluaciju na implementaciji Konvencije Saveta Evrope za akciju protiv trgovačkih društava od strane stranaka – Tret krug na ocenjivanje*. Strazbur: Sovet na Evropu.

GRETA (2021). *Izveštaj za evaluaciju: Crna Gora – Tret krug na ocenjivanje*. Strazbur: Sovetska Evropa.

GRETA (2021). *Odgovor Severne Makedonije na Prašalnikot za evaluaciju na implementaciji Konvencije Saveta Evrope za akciju protiv trgovačkih društava od strane stranaka – Tret krug na ocenjivanje*. Strazbur: Sovet na Evropa.

ICMPD (2021). *Razvijanje i praćenje nacionalnog odgovora protiv trgovačkog društva. Vodič za lekari*. Dostapno na: <https://www.icmpd.org/our-work/capacitibuilding/programa-za-borbu-protiv-trgovaca-soluze>

ICMPD (2010). *Priručnik za prikupljanje podataka za borbu protiv trgovačke solucije u Jugoistočnoj Evropi: Razvivanje na regionalnim kriterijumima*. Viena: ICMPD.

ICMPD (2009). *Nasok za razvoj transnacionalnog mehanizma za upatuvanje na žrtve na trgovačko društvo: Jugoistočna Evropa*. Dostapno na: <https://www.icmpd.org/publications/publications/2009/>.

OECD (2012). *Partnerstvo sa građanskim opštim – 12 lekcija od recenzije na DAC*.

OHCHR (2018). *Nasoki za državu za efikasno sprovođenje na pravo učešće u javnim radovima*. Ženeva: OHCHR.

OBSE/ODIHR (2022). *Nacionalni mehanizmi za upatuvanje - Združenje na naporite za zaštitu prava na žrtve na trgovačkoj soluciji: Praktični priručnik – Vtoro izdanje*. Varšava: ODIHR.

Institut za prekuokeanski razvoj (2006). *Angažiranje na politikata: Kako građansko društvo može da bude poefikasno*. London: ODI.

Perkin, E. i Kort, J. (2005). *Mreži i politički procesi u međunarodnom razvoju: pregled literature*. Raboteni dokument 252, London: ODI.

Pollard, A. i Court, J. (2005). *Kako građanske organizacije koriste dokaze za da vlijaat vrz procesite na politikite: Pregled na literatura*. Rabotna hartija 249, London: ODI.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je za Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i misljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Toftisova, R. (2005). Implementacija dokumenata politike saradnje NVO-Vlada. U: *Međunarodni časopis za neprofitno pravo*. V.8, broj 1, novembar 2005.

Transparenci International (2013). *Izrada plana za zastupanje protiv korupcije: vodič korak po korak*. Berlin Transparenci International.

Generalna skupština UN (2000), Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i decom, koji dopunjuje Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, 15. novembar 2000., dostupan na:
<https://www.refworld.org/docid/4720706c0.html>.

UNODC (2021). *Zbirka obećavajućih praksi o javno-privatnom partnerstvu za sprečavanje suzbijanje trgovine ljudima*. Beč: UN.

ALAT 2: Kriterijumi za licenciranje OCD – Primjer

Da bi vaša organizacija civilnog društva bila licencirana, morate ispuniti sljedeće kriterijume:

- Da poseđujete, legalnu registraciju kao nezavisna organizacija civilnog društva u cijeloj zemlji.
- Organizacija mora biti aktivna najmanje dvije godine u oblasti trgovine ljudima ili sličnih tema.
- Da ispunjava uslove iz Zakona/Statuta/ podzakonskog akta /. ...
- Da poštuje Etički kodeks Ministarstva ...
- Organizacija se mora pridržavati zahtjeva i minimalnih standarda utvrđenih u *Protokolu za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom, koji dopunjuje Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala* i njene dopunske protokole.
- Vaša organizacija i menadžment ne bi trebalo da budu osuđeni ili krivično gonjeni za trgovinu ljudima ili slične oblasti, kao što su eksploatacija, kršenje zakona o radu i druge zloupotrebe protiv pojedinaca.
- Treba postojati spremnost da se doprinese daljem razvoju postojećih i novih politika borbe protiv trgovine ljudima, uključujući, po potrebi, direktno uključivanje u njihov razvoj i implementaciju.
- Treba biti finansijski odgovorna, bez dokaza da je bila uključena u nezakonite aktivnosti, kao što su pranje novca ili korupcija.
- Mora biti u stanju dokazati da ukupni prihod organizacije dolazi iz legalnih i prijavljenih izvora.
- Mora postojati registrovana kancelarija i/ili drugi fizički prostor pogodan za usluge koje pruža društvu, u skladu sa statutom.
- U slučaju direktnog pružanja usluga žrtvama, organizacija treba da ispuni minimalne standarde ljudskih prava i da se pridržava principa zdravlja i sigurnosti koje propisuju lokalne vlasti.
- Treba da ima stručno osposobljeno osoblje koje će biti u stanju da pruža usluge u skladu sa mandatom organizacije.
- Mora biti usklađen sa politikama jednakih mogućnosti zapošljavanja i politikama afirmativne akcije.
- Trebalo bi da postoje pravila kako bi se osiguralo da nabavka dobara i usluga ne uključuje radnu eksploataciju, zlostavljanje ili trgovinu ljudima.
- Trebalo bi postojati volja i kapacitet za buduća partnerstva/blisku saradnju sa vladinim institucijama i drugim relevantnim OCD, uključujući (ali ne ograničavajući se na) resurse, razmjenu informacija i stručnost.

Pored gore navedenih osnovnih kriterijuma, niže navedene stavke neće biti obavezne, ali će se smatrati prednošću:

- Sertifikat za ISO 9001.
- Sertifikat za ISO 21001.

ALAT 3: Poziv za ponude

Broj (broj poziva) za finansiranje projekata koji se realizuju na nacionalnom nivou, a koji imaju za cilj obezbjeđivanje adekvatnih uslova za smještaj korisnika, ishranu i medicinsku pomoć, te dalje kontinuiranu podršku i socijalnu integraciju - Jedinstveni program za identifikaciju, podršku i socijalnu integraciju stranaca i građana.

Član 1

Ciljevi

1. U skladu sa (naziv zakona, podzakonskog akta ili uredbe u čijoj je nadležnosti poziv), ovaj poziv se usvaja za finansiranje projekata koji imaju za cilj obezbjeđivanje kontakta, identifikaciju, zaštitu i prvu pomoć korisnicima, kao i na međunarodnom nivou, odgovarajućih uslova smještaja, hrane i medicinske pomoći, te dalje, kontinuiranu podršku i društvenu integraciju, u cilju implementacije Referalnog mehanizma (mehanizma upućivanja) za žrtve trgovine ljudima iz (navesti broj zakona i datum usvajanja/objavljanja NRM).

Član 2

Sadržaj projekata

1. Projekti moraju predvidjeti aktivnosti kao što je navedeno u nastavku (prilagodite prema vašim prioritetima):

- (a) prvi kontakt sa osobama koje su u opasnosti od eksploatacije za zdravstvenu zaštitu i otkrivanje potencijalnih žrtava trgovine ljudima i/ili seksualnog rada, prošačenja, ilegalnog rada i prisilnih brakova, s posebnom pažnjom na osobe koje traže međunarodnu zaštitu ili nosioce međunarodne zaštite;
- (b) proaktivni multiagencijski rad na identifikaciji statusa žrtve u kontekstu procjene slučaja u cilju preliminarne identifikacije osobe kojoj je pružena pomoć kao žrtve trgovine ljudima i potvrde postojanja uslova za uključivanje u odgovarajuće puteve zaštite;
- (c) aktivnosti hitne njage i prve pomoći, kao što su blagovremeni prijem, hitna zdravstvena zaštita i pravni savjet;
- (d) zaštićeni stambeni smještaj i nerezidencijalna sredstava izdržavanja, prema potrebama žrtve;
- (e) aktivnosti usmjerene na dobijanje boravišne dozvole u skladu sa (navesti zakone o dozvoli boravka koji se primenjuju na žrtve trgovine ljudima);
- (f) obuka (jezička i kompjuterska pismenost, profesionalno usmjeravanje, stručna obuka);
- (g) aktivnosti za aktivnu inkluziju, kroz aktivnosti podrške i društvene integracije, usmjerene na praćenje žrtava trgovine ljudima, nasilja ili eksploatacije – koje su možda već koristile mjere prve pomoći – na drugom nivou, integrirani i višedimenzionalni put za integraciju i ličnu autonomiju (takođe kroz korišćenje novih tehnologija i

IKT procesa) u pravcu njihovog osnaživanja, usmjeravanja, obuke i zapošljavanja ili podrške u dobrovoljnem povratku u matičnu zemlju;

2. Projekti će, takođe, garantovati i poseban program pomoći stranoj djeci bez pratnje koja su žrtve trgovine ljudima, koji će obezbijediti odgovarajuće uslove za prijem i psihosocijalnu, zdravstvenu i pravnu pomoć, pružajući dugoročna rješenja, i nakon punoljetstva.

3. Projekti takođe moraju uključiti, u svakom slučaju, ono što je predviđeno članom 2 stav 2 tačke a), e), f), g) i najmanje dvije aktivnosti sistema predviđene stavom 3 a) , b), c), d), e), f), g), kao i metodologije predviđene u stavu 4 pod a), b), c) člana 2

4. Projekti moraju identifikovati koordinacionu jedinicu, koja će osigurati vezu između aktivnosti i kontinuiranu vezu između projekata i lokalnih aktera sa kojima će podnositelj prijave raditi .

5. Projekti moraju biti u skladu sa principima navedenim u (navesti zakone i propise sa kojima projekti moraju biti usaglašeni) i moraju raditi sa identifikovanim ciljevima, vremenskim rokovima i rezultatima.

6. Potpuno ili djelimično neispunjavanje odredbi iz st. 1 do 5 ovog člana podrazumijeva automatsku diskvalifikaciju predloga projekta iz procesa evaluacije iz člana 12 u daljem tekstu.

7. Prijedlozi moraju uzeti u obzir mogućnost jačanja i povećanja broja ustanova za prijem u odnosu na sadašnji broj ustanova za prijem. Troškove za to treba obračunati u dijelu troškova upravljanja uslugama podrške.

8. Nadalje, za korisnike aktivnosti, a posebno podnosioce zahtjeva /nosioce međunarodne zaštite za koje se sumnja da su žrtve trgovine ljudima, ponudama treba obezbijediti početni prijem u zaštitne strukture sistema za borbu protiv trgovine ljudima i potencijalni dalji proces integracije.

Član 3

Korisnici

Projekti su namijenjeni strancima i građanima, žrtvama krivičnim djelima propisanih (navesti zakone protiv trgovine ljudima i eksploatacije)

Član 4

Predlagači, implementatori i partnerstva

1. Projekte mogu predložiti legalno registrovane OCD i/ili konzorcijum takvih organizacija.

3. Prijedlozi projekata mogu predvidjeti formalno učešće javnih ili privatnih tijela koja će biti realizatori projekta, uz detaljno navođenje naziva i podjele odgovornosti, u obrascu priloženom uz ovaj poziv. Privatni izvršitelji u svakom slučaju moraju biti upisani u odgovarajući dio registra udruženja i organa, a ako nijesu, to će značiti diskvalifikaciju ponude.

5. Ponađač projekta ne može biti naveden kao realizator na drugom projektu u istoj oblasti, a ako se to dogodi, projekat na kojem je strana navedena kao implementator biće diskvalifikovana. U tu svrhu podnositelj prijave mora dati konkretnu izjavu da nije naveden kao implementator na drugom projektu u istoj oblasti kao i prijedlog projekta.
6. Predloženi projekti mogu takođe predviđati oblike partnerstva sa javnim i privavnim organima, u cilju podrške i promocije projektnih aktivnosti.

Član 5

Trajanje projekata

1. Trajanje projekata prihvaćenih za finansiranje definisano je u (navesti minimalno i maksimalno trajanje) mjesecima i počeće od (navesti datum, mjesec i godinu).

Član 6

Teritorijalni opseg projekata

1. Teritorijalni opseg realizacije projekata finansiranih ovim pozivom je sljedeći:
2. Kandidati iz ovog poziva mogu podnijeti prijedloge projekata za više od jednog teritorijalnog područja, čak i na nacionalnom nivou. (Naziv državnog organa koji će finansirati projekte) finansiraće (broj projekata koji će se finansirati) projektnih prijedloga po teritorijalnim područjima.
3. Realizacija finansiranih projekata mora garantovati punu operativnost na cijeloj definisanoj teritoriji, bez ikakvih ograničenja. U tu svrhu kandidati moraju opisati organizacione metode kojima namjeravaju da garantuju tu operativnost .
4. Prije ocjene prijedloga i u skladu sa indikatorima navedenim u članku 12 u nastavku, Komisija iz čl 12 ovog poziva daće mišljenje o adekvatnosti organizacionih metoda iz stava 3 ovog člana i preći će na ocjenu samo onih projektnih prijedloga koje smatra odgovarajućim.

Član 7

Planirani resursi i iznos finansiranja

1. Iznos sredstava koji će biti dodijeljen za finansiranje projekata iz ovog poziva za podnošenje prijedloga projekata (navesti ukupan iznos ulaganja za ovaj poziv) će biti u potpunosti iz budžeta (navesti agenciju koja će finansirati).

Član 8

Potrebna dokumentacija za podnošenje projekta

1. Kandidat mora dostaviti sljedeće dokumente u digitalnom formatu u skladu sa važećim pravilima za digitalni potpis, u suprotnom se projektni prijedlog neće kvalifikovati:
 - (a) popunjeno i potpisano prijavni formular (Aneks 1) (nacrt formulara sa podacima koje kandidati traže).

c) ekonomski kalkulacija, podeljena na sledeće vrste troškova, prema maksimalnim procentima za troškove koji će biti utvrđeni u modelu priloženom uz ovo obaveštenje:

Troškovi za zaposlene

- Sredstva i oprema za usluge podrške

Troškovi realizacije usluga za identifikaciju, kontakt, zaštitu, prvu pomoć, socijalnu integraciju, drugi prijem na stručno osposobljavanje i zapošljavanje, raščlanjeni na sljedeći način:

Indirektni troškovi;

Troškovi proizvodnje i diseminacije;

d) izjavu u kojoj se navodi koji su partneri uključeni u projekat, sa informacijama o ulozi i/ili specifičnim aktivnostima koje će provoditi;

e) izjavu kojom se potvrđuje da podnositelj prijave nije uključen kao implementator u drugi projekat iz iste oblasti;

Član 9

Načini podnošenja i uslovi za podnošenje prijave

1. Prijedlozi projekata moraju biti dostavljeni najkasnije (vrijeme i datum) na navedenu e-mail adresu (navesti gdje se dostavlja paket aplikacije), u suprotnom, isti neće biti prihvaćeni.

Član 10

Procedura

1. Nadležni organ za vođenje postupka automatski provjerava pristigle prijedloge projekata sa aspekta urednosti podnošenja i sa aspekta poštovanja rokova utvrđenih pozivom.

2. Nakon potvrde navedenog u stavu 1 ovog člana, nadležni organ dostavlja predloge projekata koji ispunjavaju uslove za ocjenu od strane Komisije iz čl. 12 ovog poziva. Istovremeno, nadležni organ će izvještavati o prijedlozima projekata koji se nijesu kvalifikovali zbog neispunjavanja uslova iz stava 1 ovog člana.

3. Zainteresovane strane mogu dostaviti pitanja na navedeni e-mail (upisati e-mail adresu) najkasnije 48 sati prije isteka roka za podnošenje projekata, navodeći u "predmetu" član ili članove poziva na koje se odnosi pitanje u vezi sa kojim žele da budu informisani.

4. Odgovori na pitanja od opšteg interesa biće objavljeni na web stranici (upisati web stranicu i njen dio).

Član 11

Evaluacija projekta

1. Prijedlozi projekata će biti procijenjeni u skladu sa kriterijumima i indikatorima navedenim u nastavku ovog člana, od strane posebne Komisije koja će se formirati nakon konačnog datuma ovog poziva, po nalogu (upisati naziv nadležnog organa) i će se sastojati od najmanje (navesti koliko ocjenjivača).
2. Prijedlozi koji ne dobiju pozitivnu ocjenu podobnosti u skladu sa stavom 4 člana 7 ovog poziva, odnosno prijedlozi projekata za koje Komisija utvrdi razlog nepodobnosti koji treba da potvrди organ nadležan za vođenje postupka, neće biti prihvaćeni na evaluaciju.
4. U svakom slučaju, prijedlozi projekata koji dobiju ukupnu ocjenu manju od 50 od 100 neće se kvalifikovati za finansiranje.
5. Komisija može predložiti organu nadležnom za postupak da pozove kandidate da dopune ili razjasne sadržaj uvjerenja, dokumentacije ili dostavljenih izjava.

KRITERIJUMI I INDIKATORI PROCJENE

Operativni opseg referentnog područja	Procjena kvalifikacije sa aspekta opisa organizacione strukture za operativno pokrivanje referentnog područja	Da/Ne
---------------------------------------	---	-------

TABELA OCJENJIVANJA PROCJENE (ako je odgovarajuće, promijenite kriterijume i bodove)

Kriterijumi	Indikatori	Poeni
PODRUČJE 1 Kvantitativni i kvalitativni uticaj projekta na ciljne grupe	koliko ljudi čine ciljnu grupu i uticaj tražilaca azila ili osoba sa međunarodnom zaštitom	Do 8
	Razne aktivnosti prema uzrasti i polu direktnih korisnika	Do 4
	Opis intervencije sa aspekta područja eksploatacije na koje se odnose	Do 4
	Opis intervencija i usluga koje se nude u okviru projekta (rad na ulici, brzi prijem, stambeni prijem, posjete (drop-in), socio-profesionalna inkluzija)	Do 4
	Kvalitet intervencija usmjerenih na stručno osposobljavanje i sticanje specifičnih vještina za zapošljavanje	Do 4
	Analiza i konzistentnost objekata za rezidencijalni i nerezidencijalni prijem	Do 16
PODRUČJE 2 Uticaj projekta na izgradnju i održavanje teritorijalnih mreža	Rad partnera koji su formalno uključeni u projekt i njihova koherentnost u projektnim aktivnostima	Do 10
PODRUČJE 3 Uticaj projekta na inovacije, sistemske aktivnosti i druge elemente kvaliteta	Prijedlog projekta je u skladu sa očekivanim i željenim rezultatima ovog poziva	Do 10
	Komplementarnost projektnih intervencija sa ostalim aktivnostima koje predlažu Službe referentnih regiona i lokalne institucije, u cilju jačanja mogućnosti za socio-ekonomsku integraciju korisnika	Do 10

PODRUČJE 4	Kapacitet za aktiviranje drugih fondova za koje je već donesena odluka od strane javnih organa i/ili evropskih/nacionalnih programa aktivnosti koji dopunjaju aktivnosti Jedinstvenog programa, aktiviranih u cijelosti ili djelimično tokom realizacije projekta	Do 5
Dodatno finansiranje	Postojanje dobrovoljnog sufinansiranja od strane predlagača ili partnera iz javno-priyatnog partnerstva	Do 5
	Ukupno	80

MAKRO KVALITET FINANSIJSKOG PLANA

Usklađenost, sigurnost i realnost finansijskog plana u pogledu dimenzija i vrste aktivnosti koje će se realizovati	10
Konzistentnost između stavki troškova i očekivanih rezultata	8
Adekvatni troškovi upravljanja i koordinacije	2
Ukupno	20

Procedure za implementaciju projekta i pripremu izvještaja:

1. U roku od XX dana od usvajanja rang liste, kandidati koji budu izabrani za finansiranje dobiće obavještenje o prihvatanju za finansiranje dostavljenog predlog-projekta.
2. Iznos dodijeljenog granta će biti isplaćen za svaki prihvatljiv projekat na sljedeći način (saodvjetno prilagodite):

Prva rata od 30% od ukupnog iznosa dodijeljenog granta, po formalnom zahtjevu koji potpisuje pravni zastupnik kandidata, zajedno sa izjavom za početak aktivnosti.

Do 40% sredstava po formalnom zahtjevu koji potpisuje zakonski zastupnik, uz podnošenje obračuna troškova koji su stvarno nastali u prvoj polovini godine i izvještaja o napretku u realizaciji aktivnosti. Sredstva će biti isplaćena tek nakon pozitivnog ishoda kontrole administrativnog računovodstva od strane nadležnog tijela.

Iznos dodijeljenog granta, po formalnom zahtjevu potpisanim od strane pravnog zastupnika, dostavljanjem fakturna za troškove koji su stvarno nastali u (XX) mjesecima projekta i završnog izvještaja. Sredstva će biti isplaćena tek nakon pozitivnog ishoda kontrole administrativnog računovodstva od strane nadležnog tijela.

4. Nadležna institucija zadržava pravo da u bilo koje vrijeme izvrši inspekcije na licu mjesta kako bi osigurala sprovođenje intervencija i aktivnosti i zatražila svu dokumentaciju za potvrdu nastalih troškova.

5. Aktivnosti koje su predmet prihvaćenih projekata, u skladu sa navedenim u relevantnim izvršnim planovima, moraju biti realizovane blagovremeno; u suprotnom, sredstva će biti povučena.

6. Troškovi koje su već pokrile druge agencije za finansiranje neće se priznati.

ALAT 4: Matrica za rješavanje problema⁶⁵

	Dali rješavanje problema....	Problem 1 VRIJEDNOST 0 (najniže) 3 (najviše)	Problem 2 VRIJEDNOST 0 (najniže) 3 (najviše)	Problem 3 VRIJEDNOST 0 (najniže) 3 (najviše)
Važnost	Će riješiti ključnu slabost NRM ?			
uski- lađenost	Će smanjiti eksplotaciju i promovisati dobro upravljanje?			
izvodljivost	Će rezultirati stvarnim poboljšanjem života ljudi?			
	Će ojačati mreže i saveze za borbu protiv trgovine ljudima?			
Razvoj	Će pružiti mogućnost za angažman građana/ zainteresovanih strana?			
	Će povećati svijest i poštovanje prava?			
	Će zahtijevati vaše učešće (tj. ima jasnu dodatnu vrijednost)?			
	Će pružiti jasna rješenja zasnovana na dobrom upravljanju?			
	Će biti jednostavno za objasniti i razumijeti?			
	Će pružiti priliku za postizanje regionalne sinergije i djelovanja?			
	Će povećati vidljivost i ugled organizacije?			
	Će izgraditi interne kapacitete organizacije i zaposlenih?			
	Će rezultirati sa više i raznovrsnijim izvorima finansiranja?			
	UKUPNO			

65 Tabela i uputstva su preuzeti iz Priručnika za transparentnost International (2013) za razvoj plana zagovaranja za borbu protiv korupcije (Transparency International (2013), *Developing an anti-corruption advocacy plan a step-by-step guide*). Alat se zatim uređuje i prilagođava za trgovinu ljudima i mehanizma upućivanja.

Odaberite prioritetni problem

Nakon što napravite svoju početnu procjenu, morate odabrati na koja pitanja ćete se fokusirati. Ovaj alat vam omogućava da rangirate probleme i odaberete one najvažnije koji će biti uključeni u vaš plan zastupanja.

Kako ćeš to uraditi?

KORAK 1: Razmislite o problemima trgovine ljudima sa kojima se suočava zemlja, zajednica ili sektor

Ovo se može učiniti bez prethodnih prepostavki ili kroz organizovani proces, koristeći literaturu ili preporuke iz prethodnih istraživanja kao smjernice. Sve probleme treba navesti.

KORAK 2: Odgovorite na anketna pitanja za svaki problem

Da biste odabrali problem koji će vam biti u fokusu, koristite donju tabelu da ocijenite svaki problem identificiran u literaturi i pogledate svaki od njih. Svaki od problema treba ocijeniti prema svakom od pitanja datih u tabeli na skali od 0 (najniže) do 3 (najviše).

Ovisno o vašim organizacijskim potrebama, možda ćete morati dodati ili zamjeniti neka od pitanja u ovoj tabeli. Važan korak je osigurati da sve vaše potencijalne teme prođu kroz proces odgovaranja na ova pitanja, kako biste osigurali da sve ispunjavaju vaše kriterijume izbora.

KORAK 3: rangirajte zadatke prema ukupnoj ocjeni

Ukupna vrijednost za svaki problem se zatim može rangirati tako da se identificira najrelevantniji problem.

ALAT 5: Process guide/ SWOT analysis

Process guide | SWOT analysis

Objective:

- To assess the internal and external factors that may hinder or facilitate your group's advocacy strategy in order to refine your goals, objectives, and activities.

Time needed:

3 hours

Resources needed:

Newspaper (butchers paper) and pens

How it's done:

Make sure that everyone fully understands the SWOT tool. Use examples to illustrate. Begin with the External Factors: Opportunities and Threats. Then move to the Internal Factors: Strengths and Weaknesses. If participants are working in small groups, separate the two tasks with plenary discussion to make sure everyone is engaged. Be sure to have a clear understanding of the advocacy problem and goals. The following questions and grids can help you in the analysis.

External factors: Identifying opportunities and threats

1. Brainstorm the external forces that will impact your strategy, including:
 - Groups and structures relevant to the issue that the strategy addresses.
 - Organizations that are sources of resources. Remember that resources can be financial, technical, human, political, etc.
 - Trends and groups that influence the political and policy space in which you will advocate include cultural, ideological, and religious forces in both the public and private realms, particularly if the issue relates to women's rights. Include key events if relevant.
 - Other groups or forces that affect your strategy.

Include both the positive and negative forces. Organize the forces you come up with in this grid:

External Forces Affecting:			
The Issue	Resources	Political/Policy space	Other

2. Mark the forces that are threats with a T and those that represent opportunities with a O and those that represent opportunities with an O. In some cases, the group may see a particular force as both a threat and an opportunity. In such a case, mark as both.

3. Take a vote on the two or three most important opportunities and the two or three most important threats. Mark these with a ++. Do a second vote on the 2-3 next most important opportunities and threats. Mark these with a +.

Internal factors: assessing organizational strengths and weaknesses

4. Using the grid below, list the strengths and weaknesses of the organization. Then rate with ++ and + how important each strength and weakness is for your strategy.

Strengths	How important for the strategy?
Weaknesses	How important for the strategy?

Below are examples of what you may identify in a SWOT Analysis.

Strengths: staff skills, links with the community, funding base, commitment, common purpose, political credibility

Weaknesses: lack of staff skills, uncertain funding, internal squabbling, low morale, limited community support, no common vision of advocacy and organization's purpose

Opportunities: elections, a reform process, new policy initiatives, international conferences, important visitors, incidents that have caught public attention

Threats: lack of coordination among NGOs, religious or political forces which go against social change, limited political freedom, lack of transparency in the political process, cultural views about roles, policy opportunities that derail and coopt your organization without creating any real chance for influence

List the implications of the SWOT analysis for your advocacy strategy. The following questions can help the group think about the implications:

- How can we build on our strengths to further our strategy?
- What must be included in our strategy to minimize our weaknesses?
- What must be included in our strategy to take full advantage of the opportunities?
- What must we do to reduce the impact of the threats?

Alternative delivery

ACT-ON is a variation of what many people know as the "SWOT Analysis." Where SWOT stands for "Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats," our variation stands for "Advantages, Challenges, Threats, Opportunities and Next Steps." While SWOT ends the process on a negative note ("threats"), ACT-ON ends with Opportunities and Next Steps, not only rounding out the discussion more positively, but closing with action items that will move your process forward, leading planning and analysis into action!

Source: Adapted from Strategic Thinking: Formulating Organisational Strategy Workshop, Facilitator's Guide, Institute for Development Research, Massachusetts, 1998.

